

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Ṿa-yiḳra

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

מִירִישָׁה רִישׁ תֵּלְגָם

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8888

מגלת שיר השירים

עם

פירוש רש"י ז"ל

וגם

תרגום אשכנזי ובאור

שנה ת"ק צ"ה לפ"ק.

SCHIR HASCHIRIM.

פראג

דרוק אונד פערלאג דעם משה הלוי לנדא.

הקדמה לרשי על שיר השירים.

אחת דבר אלהים שחיים זו שמעתי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין
לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואף על פי שאמדו הנביאים דבריהם
כדוגמא צריך לישיב הדוגמא על אופנה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר
זה וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה יש סדורים כל הספר הזה במדרש אחד
ויש מפורשים בכמה מדרשי אגדה מקראות לכדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא
וסדר המקראות. ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם
והמדרשות מרכותינו אקבעם מדרש ומדרש איש איש במקומו: ואומר אני שראיה שלמה
ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חרבן אחר חרבן ולהתאונן בגלות
זה על כבודם הראשון ולזכור חכה ראשונה אשר היו לו סגולה מכל העמים לאמר
אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי או מעתה ויזכרו את חסדיו ואת מעלם
אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים ויסד ספר הזה ברוח
הקדש כלשון אשה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מהרפקת על דודה
מוכרת אהבת נעוריה אליו ומודה על פשעיה אף דודה צר לו בצרחה ומזכיר חסדי
נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעה כי לא
מלכו ענה ולא שלוחיה שלוחין כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה:

מבוא הספר.

כבר נודע לכל איש חורני דעת חכמי הזלמוד ממגלה הזאת באמרת זכמה מקומות שיר השירים קדש קדשים הוא, ואמרו (מס' ידים פ"ג משנה ה') כל העולם כלו אינו כראי כיום שניתן בו שיר השירים וכו'. ולהורות אמרו לנו זאת לזאת עלות על לב הקורא לאמר, דברים האלה כמשמען, דברי חשק ושיר עגבים כאשר ידבר בחור אל בחולה והאהוב אל אהובתו אלא לתכלית עתוק וסתום ולכוונה נסתרת אשר יסודתה בקודש נעשה השיר הזה. ובעבור זאת רבו כמו רבו עליה פרושים שונים, וכל אחד מהמפרשים סוקל המסילה לפנות בו דרך לעלמו, כפי השגתו וכפי מסת שכלו; זה בא דריני תלמודיים או דרבני מוסר ותוכחה, דברי רנוי ופיוס בין המקום צ"ה ובין כנסת ישראל לאמר כי הוא זה אשר יורה עליו השיר, וזה בא בסתרי תורה בלרופי שמות ודברי קבלה הנעלמים מעיני ההמון, וידועים רק לאחד צעיר ושנים במשפחה; וכמו שכתב הר"י עראמה בהקדמתו למגלה הזאת, ואמר: זה יתהלל החכם בחכמתו, המקובל בקבלתו, האלהי באלהותו, והפלוסוף בפלוסופיו כמו שנתפרסם מן פרושים עכ"ל; ומדשים מקרוב באו ויאמרו כי נרמז בה חכמות עיוניות ומעשיות כמו מלאכת ההגיון וכדומה. ואולם מן המפורסמו' הוא, שאי אפשר להקורא לחקור על הנמשל והרמז מהדבר, אם לא ידע מקודם טעם התרגום ובאור מלות המשל; כמו מפתח אשר בו יפתח הדלת לזוא אל הבית פנימה, ובלעדו יהיה הבית סגור, כן הדבר הזה, אחר החזונוה בתרגום המליצה והמשל, וידוע גלגול והמשך הדברים יעלה החוקר מעלה מעלה בשכלו עד כי נגלה לפניו תעלומת ומלפונת הדבר. ולכוונה הזאת כתב מאור הגולה רש"י ז"ל בהקדמתו לשיר השירים וז"ל וסוף דבר אין לך מקרא יולא מידי פשוטו ומשמעו, ואע"פ שזכרו הנביאים דבריהם בדוגמא, לריך ליישב הדוגמא על אפניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה וכו'. גם השלם הר"א בן עזרא כתב לכוונה הזאת ג' פרושים בפנים שונים, ויפרש בפעם השנית כל המגלה על דרך משל כמו שכתב הוא בעלמו וז"ל לכן אפשרנו בפעם השנית על

מבוא הספר

דרך המשל שהיא בדברי חזק עכ"ל, ועיין מה שכתב הרמב"מ ז"ל בהקדמתו באורו
 לס' קהלת. אמנם לגודל קושי חרגום השיר הזה, ומפאת חסרון ידיעת לשון
 אשכנזי בחוץ עמינו, יתה המגלה הזאת עד עתה כספר חתום, באין מבין לחרגם
 פתח אתה על מכונה ועל חרומה הנאות לה; ולאסיר המכשול הזה השאיר לנו
 איש האלהים אדונינו משה בן מנחם (לזכר עולם יהיה לדיק) אחריו ברכת
 חרגום אשכנזי על המגלה הזאת בלשון לח וערצ, במליצה כאה וסדורה, כדרכי
 שירים ומרחזים, יגיל הקורא בו וישמח הזומע, כי דבש וחלב חמת לשוכו וחרשת
 שפתיו צדור מללו. ועל החרגום הזה כשיר דבר טוב משירת ידיו הרב המליץ
 המפורסר החכם מהו' הירץ וויזל כר"ו על חרגום ההודעה *) ובעל הגמולות ישלם לו
 צעולם שכולו טוב כעל כל טוב אשר גמלו בחרגומיו הצדורים והישרים. ואנחנו קמנו
 ונחשודד להוליל החרגום הזה לצית הדפוס לזכות בו את הרבים, ויען כי רבו היום
 המפרשים על המגלה הזאת כאשר כתבנו למעלה, ואנחנו לא נדע איזה מהם
 יכשר יותר להחליט עליו ולאמר זה הדרך הטוב והפירוש הככון אשר תלכו זה,
 הידוע נדע מה שיכשר צעינינו הייטב צעיני הקורא? אולי את אשר קרבו דחוק
 הוא צעיניו ואת אשר רחקו קרוב הוא אליו, ומי יודע אולי כולם כאחד טובים;
 לכך משכנו ידנו כלל מן הפרושים האלה, ונלווה החרגום הזה רק בבאור קלר
 ומספיק להודיע טעם חרגים האלה, דקדוקה בלשון העברי, ושאר דברים הנאותים
 ונריכים לפשטות הענין, וכל מי אשר נשאו לבו למלאות חזקתו בפירוש על
 המגלה הזאת, יעיין בהספרי' מהמפרשי' אשר קדמונו כמו רש"י, ראב"ע ובעל
 עקדה ודומיהם, וימלא חרגוע לכפשו.

עוד ראינו להקדים מקירה אחת במהות ואיכות המגלה הזאת, טרם נבוא
 אל הבאור, והיא: לדעת רוב מפרשי הפשט כל המגלה הזאת שיר אחד הוא,
 המתחיל מן פסוק ישקני ומסיים בפסוק צרת דודי וגו' על הרי צמרים, כאשר
 האריכו בזה בספריהם ובפרושיהם. ובאמת לדעת הזאת עלמו מספר המצובות
 והספקות הנופלים בשיר הזה, הן צעזעור גדול קושי חבור המאמרים והמליצות
 בגלגולם וסדרם, כגון חבור המאמר קול דודי וגו' עם מה שלפניו, ומאמר אחז
 לנו שועלים, ומאמר אמות לנו קטנה, ומאמר כרם היה לשלמה וגו' ודומיהם,
 וכל

*) לא בא בבושם היה רק הפעם

לך לב מבין גם לך און שומעת

לך פור השכל לך מפרק הדעת

בו לך אומר לכל חסרתי טעם.

ונכל הפרושים והדחוקים אשר נמלאו בספריהם, לא נוכל למלא מענה נכונה מחרת
 כל הספקות הללו, ולשוא חפשו בחונם סדור נאה ומזוקן הכולל כל דברי השיר
 הזה מראשיתו עד תבניתו, כי רוב התפרשים שמו עין עיונם רק על הכלל מהשיר
 ולא על פרטיו לזרר וללנן כל חלקיו בדרך הפשט כאשר החלו לעשות; והן בעבור
 כפילת המליצות פעמים ושליש כמו מאמר השבעתי אהבם, מאמר שמאלו תחת
 וגו' מאמר מי זאת עולה ושאר מליצות כפולות, ובוודאי לא לחנם נכתבו רק
 לכוונה מיוחדת ונאותה לדרכי השיר. והמכס ר"ח בן עזרא הוא החל לחלק המגלה
 הזאת לחלקים שוני' ולא כאשר נתלקה ע"י פרשיות אשר לפנינו כמו שכתב הוא ז"ל
 פעמים ושליש בפרשו, כשלה זה הפרשה (צ"ן פרשה ב' פסוק ז' בפעם השנית);
 אבל בכל זאת לא ינא ידי חובתו מכל וכל, כי עוד נשארו בה מליצות קשות ואינם
 נאותים ליופי הזבור, אשר לא פורש מה יעשה בהם, עוד נגששה בה כעוורים
 אנה ואנה מבלי מנוח דרך הכנון, המוליך אותנו למקום חפנינו. והנה אשר
 החפיה בספרים מלאנו מאמר אחד מחכמי הזלמור והובא במדרש רבה וזילקוט
 וז"ל שיר השירים ר' אייבו אמר שיר חד שירים תרין הן תלפז וכו' מזה נראה שגם
 דעת החנא הזה הוא להפריד בין הדברים במגלה הזאת, ולכן הנראה בענין הזה
 כמו שנאמר עתה: הנה ידענו שזלמה המלך ע"ה חזר שירים רבים ושונים כמו
 שנאמר (מלכים א' ד') וידבר שלש אלשים מגו ויהי שירו חמשה ואלף, ואמרו חז"ל
 במדרש רבה וזילקוט, והובא בירושלמי ס' זרעים, ויהי שירו חמשה ואלף זה שיר
 השירים וגו'; אך ברבות העתים והימים נאזרו הרבה מהם, ונשארו רק מעט
 מזעיר כמו שכתב הרד"ק (גם במלכים); ולאחר ימים רבים עלה על רוח חזקיה
 מלך יהודה וסיעתו לקבץ על יד, משלי שלמה ושיריו הנשארים עוד בקרב ישראל
 ומפוזרים הנה והנה ביד איש ואיש, להיו' לאחדים ולעשות מהם ספר אחד, כמו
 שנאנו (במשלי כ"ה א') גם אלה משלי שלמה אשר הציטקו אנשי חזקיה וגו',
 וכאשר עשו עם משליו כן עשו עם שיריו הנשארים, וכמו כן אמרו (מס' ז"ב ד')
 חזקיה וסיעתו כתבו שיר השירים. ואין מוזאת סעירה לדברי חז"ל אשר אמרו שיר
 קודש קדשים הוא, כי אף אם נאמר שנחלק השיר הזה לחלקים רבים ויכלול
 שירים שונים, היצטר מהם בעבור זאת לרמז על סודות נפלאות והמימות, הלא המה
 יחד שירי שלמה, ואז אחד בראם, לכן כאיש כאחיו כולם קדושים ואין בהם נפתל,
 כולם רומזים על חכמות נשגבות הנעלמות ממנו ומכוון אחד לכולם.

ועתה לפי המנואר שיכלל הספר שירים רבים ושונים יתורץ בזה מה שהקשינו
 לשאול עליו על קושי חבור המאמרים והמליצות אשר בחוכו. ולכן נראה גם כן ככון
 השתנות שיר אחד מאחיו, פעם יהיה המשל או הכוונה הראשונה כאלו השיר נערה

מבוא הספר

רועה לזדה ותהלל אהובה הרועה ופעם ישיר הרועה ויהלל אהובתו הרועה ,
ופעם יהי' השיר לענות (ועט=ועט=על=געזונג) ; פעם לא יהיה המשל כלל מן אהבת
השוקת רועה ורועה רק מן נח שדים ומלך , כמו שנאמר מה יפו פעמיך בנעלים
בת נרוב וגו' , ופעם לא ישיר כלל מן אהבה ותשוקה רק מדברים אחרים כמו
השיר אחזו לנו שועלים קטנים וגו' והדומה . ולהפריד הזירים איש מעל אחיו ,
שמנו בתוך המגלת ליונים כזה ——— לאמר זה שיר חדש הוא , ולא יכלועס הראשון
אשר לפניו ; ואולם אם יהיה השיר בעלמנו כחלק לחלקים קטנים , שמנו בין חלק
וחלק ליונים כזה * * ועוד ידובר בהם בפרטית אלל כל שיר ושיר בתוך הבאור .

ואולם אל תבהל על פיך לאמר בטרור מעורב ובלתי נאה מבלי כוונה מיוחדת
אלה השירים מסודרים . לא כן ! כי אם בהתבונן בהם נראה שהמאסף יסוד השירים
זה אחר זה על היסוד המסכים מאד לכוונה הראשונה או למשל מזה הספר .
מתחיל בשיר הראשון אשר ישיר מאהבה בעודנה באהבה , טרם החלה לשלם פארוחיה
בלב האהובים , ועסיים בשיר האחרון אשר ישיר ממנה כאשר כבר תליץ ליך וחפרת
פרח . וכזאת המלא במגלה הזאת פעמים ושלא , אם חשים עיניך עליה ; ופעמים
כסמך שיר אחר אל אחיו ובא בתוך הדבקים בעבור ההתדמות מה , כאשר יבואר
הכל במקומו בתוך הבאור .

עוד זאת להודיע שאף כי מקרוב חדשות שמענו חלונת איזה אנשים חכמים
בעיניהם , אשר לא ידעו ולא יבינו במקרא מפורש , כי אינם יודעים לדבר נחות
לא בלשון הקדש ולא בשאר לשונות , והמה מקברים ספרים בלשון עלגים , ומגלים
פנים בחורה שלא כהלכה , להפוך דברי אלהים חיים ומאמרי חז"ל הטהורים
והנקיים לדברי תפוכות וסרה ולקללות נמרצות על המעתיקים לכבוד ה' ולכבוד
תורתו הקדושה ללמד ולהצין אמרי שפר ; ולא זו בלבד אלא שאף מחללים שם שמים
בפרהסיא לעיני העמים והאזנים האומרים דל ישראל וצווי מאד שאין לו לא כתב
ולא לשון (כנודע מקרוב פעמים) חמת אשר יאמרו דק עם חכם ונבון הגוי הגדול
הזה (ואין לך ראי' גדולה מזו שהדרך הזאת אשר האנשים האלה הולכים בה לא
טובה היא בעיני ה') . אין זאת כי אם הקנאה והשנאה הרנוג בלבושם נגד איש
זך וטהור אשר עשה ה' לו שם כשם הגדולים אשר בארץ , ושמעו הילך בכל המדינות ,
כמאמר ר' עקיבא כשהייתי עם הארץ וכו' . בכל זאת לא נסתה אחר מלכת בעקבותיו
אשר הוא הרבה להגדיל תורה ולהאדירה , וזאת ה' , שלם אורך גמולתם דרך

האמת , יבקשו אמת וישיגו שלום : האמת והשלום יבטלו את האדם ויבטלו את האדם
ברלין בחדש אדר שני תקמ"ח לפ"ק האמת והשלום יבטלו את האדם ויבטלו את האדם

יואל ברי"ל .

שיר השירים א

חרגום אשכנזי ס

א (א) שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

א (א) ליער דער לעדער שלמה'ס.

(ב) יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ כֶּרֶם
טוֹבִים דְּרִיף מַיִן: (ג) לְרִיחַ
שְׁמֵיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תּוֹרֵךְ שְׁמֶךָ
עַל־כֵּן עַל־מֹת אֶהְבֹּךָ: (ד) מִשְׁכְּנִי

(ב) ער קיססע מיך קיססע זיי.
נעם מונדעם! דייע לעבע
איזט קעסטליכער אלס וויין.
(ג) וויאליעבלוך דופסען דייע
זאלבען! דיין נאמע וויא באל.
זאם אויסגעשיטטעט, דארום
ליבען מערבען דיך. (ד) ציך מיך
דיך

אחרית

שין רכהי

ר ש י

א (א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותיו כל שלמה האמורים בשיר השירים קדש מלך שהגלוס שלו. שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקדוש ב"ה מאת עדתו ועמו בנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סוצון כך וכך מורסן וסלית לי מחוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולב כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים שכלו יראת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמוניתה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז לפי שיט מקומות שישקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאווה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה: כי טובים. לי דודיק מפל משתה יין ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה לקראת על שם היין בענין שנאמר אל בית משתה היין דאסתר (אסתר ז') בשיר לא ישתו יין (ישעיה כ"ד) והיה כנור ונבל חוף וחליל ויין משתיהם (שם ה') זהו באור משמעו. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומינצטזים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתור לסוגותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך טובים וגו'. שם טוב נקרא על שם שמן טוב. לריח שמניך טובים שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמך הטוב בעשותך נוראות במכרים: שמן תורק. נקרא שמך להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יולא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בלחותית שתזמ' אין ריחו נודף כותחה ומריק שמנה לכלי אשר ריחו נודף: על כן עלמות אהבך. בא יתרו לקול השמיעה ונתגייר אף רחב הזונה אמרה כי שמענו את אשר הוניש וגומר וע"י כן כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו' (יהושע ב'): עלמות. בתולות לפי שהדבור דמיהו לבחור שאהובתו מחבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות: (ד) משכני אחרית נרובה. אני שמעתי משלוחך

ב א ו ר

א (ב) ישקני, שיר הזה מסיים בפסוק ה', והמשל בו נערה אחת תדבר עם נפשה ותהלל אהובה, ובאהבתה אותו תתאוה שיטק אותה ולהיות תמיד עמו. ומרוב אש האהבה הנוערת נקרנה, והיא שבורת מתשוקה, תלמה בעיניה פעם היא רחוקה ממנו ופעם קרובה אליו, פעם תדבר לנפשה, ופעם תדבר עמו כאלו עומד לפניה, נאשר תראה בשיר הזה שהוא מעורב בלשון נסתר ונוכח: דודיק, אהוביך יותר ישמחו מהיין (ראב"ע), ובתב רש"י ולשון עברי הוא להיות כל בעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין: (ג) לריח, שעור המקרא שמניך טובים לריח וכמו שכתב רש"י, שם טוב נקרא על שם שמן טוב: תורק, אית"ן מהפעל ובא בלשון נקבה על שמן אף שמכאנה בלשון זכר כמו בשמן הטוב וגו' (תהלים קל"ג), ויש לו הרבה רעים במקרא כמו בית רוח שמש ודומיהם, ואפשר שהוא שם התואר ובא בשורק תחת הסולם בפלס תושב (מר"ש בן מלך), ושעור הכתוב בשמן אשר תורק מכלי אל כלי שריחו נודף וערב, כן שמך ושמעך טוב

תרגום אשכנזי

שיר השירים א

דיר נאך! א לאם אונז איילען!
דער קעניג פֿיהרט אין זיינע
צימער מיך! זא פֿראָה אונד
פֿריידיג זינד וויר דיין! גערענֿ
קען דייןר ליבע, ליבליכער אלס
וויין, וואָהלגעזינגטע ליבען דיך!

אחריו נגילה ונשמחה בך נזכירה
דיך מין מישרים אהבה:
(ה) שהורה אני ונאזה בנות
ירושלם באהלי קדר כיריעות
שלמה: (ו) אל תראני שאני

(ה) שוואַרץ בין איד, דאָך
ניעדליך, איהר טעכטער
ירושלמים! וויא דיא היט־

שחרהרח טען קדרים, וויא שלמה'ס טעכפֿיכע. (ו) שויעט טיך ניכט אן, דאס איד

ר ש י

משלוחיך רמו. שאמרת למשכני ואני אמרתי אחריו נרוחה להיות לך לאשה: הביאני המלך
חדריו. וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיך. גם היום
באלמנות חיות חמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: מישרים אהבך. אהבה
עזה אהבת מישור בלי עקיבה ורכסים אשר אהבך אני ואבותי באתן הימים זהו פשוטו לפי
עניונו. ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר בארץ
ליה וללמות וגם לידה לא עשו להם (ירמיה ב') והאמינו בו ובשלוחו ולא אמרו היאך נלא למדבר
לא מקום זרע ומזונות והלנו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף עניונו בזו עודם היום
גילים ושמחים בו אף לפי עניינם ולרתם ומשתעשעים בתורה ואם מזכרים דודיו מין ומישור
אהבתם אותו: (ה) שחורה אני ונאזה וגו'. אתם רעיותי אל אקל בעיניכם אף אם עזבני אישי מפני
שחרות שבי כי שחורה אני על ידי זויפת השמש ונאזה אני בחיתוך איברים נאים אם אני שחורה באהלי
קדר המשחירי מפני הגשמים שהם פרוסי' חמיד במדברות קלה אני להכתכם להיות כיריעות שלמה.
דוגמא היא זו אומרת בנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאזה אני במעשה אבותי ואף במעשי
יש מהם נאים אם יש בני עון העגל יש בני כנגדו זכות קבלת התורה. וקורא לאומות בנות ירושלים
על אם שהיא עתידה ליעשות מערפולין לכולן כמו שנא יחזקאל ונתתי אתהן לך לבנות (יחזקאל
ט"ז) כמו עקרון ובנותיה (יהושע ט"ו): (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי לבזיון שאני שחרות
לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי זויפת השמש שאותו שחרות נוס להתלבן כשיעמוד
בלל

ב א ו ר

טוב ונעים: (ד) נרוצה, אני ואתה. והגניגה שחברה מלת אחריו לנרוחה, דעחה או כמו שכתב
הראב"ע שמוסב על כל אחת מהעלמות, שכל אחת מתאזה להיות עמו, או כמו שכתב הרד"ק
בא בלשון רבים ליחיד לתפארת וכן נגילה, נזכירה וכו': הביאני, וגם היום הזה עודנה לי
גילה ושמחה אשר נדבקתי בך (רש"י), והמלך הנזכר פה יש אומרים שהוא אהבה, ויש אומרים
שפרושו אף אם חפן בי המלך והביאני בחדריו, לא אגיל ואשמח רק בך, כל כך תשוקתי אליך.
מישרים, שם התואר אנשי יושר אהבך כלומר לא לבד אנחנו אהבים אותך אלא גם כל איש
ישר אהבך אותך. גם יתכן פירוש המקרא שאלת נזכירה מושגת אחרת עמה, ושעורו נזכירה
מישרים אהבך, כלומר נזכירה דודיך וגם נזכירה כל המישרים אשר אהבך ויהי' לם' נחמי השיר
הזה מיוסדים על שלש תבות בכל חרוז ומרוז: (ה) שחורה, כבר נתח הרמב"מ ז"ל השיר הזה
לכתיו בבאורו לם' בשלח ויאמר כי שחורה אני מוסב על באהלי קדר, ונאזה מוסב על כיריעות
שלמה, ושעורו אף אם אני שחורה באהלי קדר, הם אנשי ערביים שוכנים תמיד באהלים ונוסעים
ממקום למקום אשר ימצאו שם מרעה ויקראו (בן סעור) ואהליהם שחרות משערות עזים, מ"מ
אני נחמדת, כיריעות שלמה המרוקמות בנסף ובזהב ובכל מעשה רוקם ותאזה הנה לעיניי, וטעמה אומרת היא בעלמה צמקרא השני: (ו) אל הראוני, בעין קלון, כי זה השחרות לא
נולדתי

שיר השירים א

תרגום אישכנזי סא

שְׁחַרְחַרְתְּ שִׁשׁוּפְתַנִּי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי
אֲמִי נְהַרְוֵבֵי שְׁמִנִי נְטָרָה אֶת־
הַכְרָמִים כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נְטָרְתִּי:
(ו) הַגִּידָה לִּי שְׂאֵהְבָה נַפְשִׁי אִיכָה
תִּרְעָה אִיכָה תִרְבִּיץ בַּצְּהָרִים
שְׁקָמָה אֶהְיֶה כְּעֹטִיָּה עַל עַדְרֵי
חֲבָרִיָּה: (ח) אִם־לֹא תִדְעֵי לָךְ הִיפָּה
בְּנָשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן
וְרַעֲי אֶת־גְּדֵי־תִיךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת
הָרָעִים

זא שווערצליך בין, מך האט
דיא זאננע זא פערבראנגט;
מיינער מוטטער זעהנע צירג
טען מיט מיר, זעטצטען מך
צור וויינבערג = היטערין,
אונד מיינען וויינבערג — מיי
נען האב איך ניכט געהיטעט!

(ו) א זאגע מיר דען מיינע זעע
לע ליעבט! ווא ווידעסט דוא?
ווא רוהסט דוא אם מיטטאג?
וואם זאלל איך שמאכטען הין
אונד הער בייא דען העערדען
דיינער געוועללען? (ח) ווייסט
דוא דאן ניכט, א דוא דער
פרויען שענסטע! זא פאלגע
צור דער שאפע טריטטע, אונד ווידע דיינע ציעגליין נור בייא דער הירטען צעלטען.
מיט

ר ש י

כלל: בני אמי נחרו בני. הם בני מכרים שגדלתי בהם ועלו עמי בערב רב הם נחרו בני בהסתם
ופשוים עד שמוני נטרה את הכרמים ושם שזפתני השמש והשחרתי כלומר נתוני עובדת
אלהי אחרים וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נטרתי. מזינו פרנסים נקראים במקרא כלשון
כרמים שנאמר ונתתי לה את כרמיה. משם (הוצ' ב') ומתרגמין ואשני לה ית פרנסהא וכן
לא יפנה דרך כרמים (איוב כ"ד): (ז) הגידה לי שאהבה נפשי. עבשיו רוח הקדש חזר ומדמה
אותה ללאן הזניבה על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי
איכה תרעה לאורך ואיכה תרביץ בצהרים בגלות הזה שהיא עת לרה להם בלהרים שהיא עת
לרה ללאן: שלמה אהיה כעוטיה. וא"ת מה איכפת לך אין זה כבודך שהיה כאבילה עוטה
על שפה נוכיה על לאני: על עדרי חצריך. אל עדרי שאר הרועים שהם יועים לאן נמותך:
(ח) אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות לאורך את
היפה בנשי שחל לו הרועה מלהנהיג אותם: לאי לך בעקבי הלאן. הסתכלי בפסיעת דרך
שהלכו הלאן והעקבים ניכרים עראלי"ש בלע"ז (טרחלצס, פוטטפורען, פוטטפפען ועיין
תהלים ע"ד) וכן הרבה במקרא ועקבותיך לא נודעו (תהלים ע"ז) נחמסו עקביך
(ירמי י"ג) הוא יגוד עקב (בראשית מ"ט) ישיב על עקביו ואתו הדרך לבי: ורעי
את גדותיך על משכנות הרועים. בין משכנות שאר הרועים שאת אלכלס וזה הדוגמא

ב א ו ר

נולדתי בו רק הוא מקרה (ראב"ע): ששופתני, לאן ראה והבשה כמו ולא שזפתו עין איה
(איוב כ"ח ז'): נחרו, מלאן ויחר אכו: כרמי שלי, כפילת הכנויים להורות על הפיך הענין,
כלומר כרמיהם נטרתי, אבל כרמי לא נטרתי, וכונתה על מראה פניה, כי בצבור היותה
בזה לשמור, נשחרה מחוס השמש, ותכנה מראה בשם כרם: (ז) שאהבה, אתה אשר נפשי
אוהבת אותו הגד לי איכה תרעה, ומלת איכה כמו איפא, איכה תרנין לאורך, כי תרנין פעל
יוכא, ולא מלאנוה בכ"מ על בן אדם, והרב המתרגם תרום פה לפי הכוונה. שלמה, השי"ן
במקום כי, וכן שמושה על הרוב בזה הספר ונא בסתת תחת סגול. כעוטיה, כמו ויעט העם
(שמואל א' י"ד) ופי' ב' יעטי' שם נחפזו איכה ואיכה, וכן מתורגם פה, גם יתכן לפרשו כמו
על שפם יעטה (ויקרא י"ג) מעוטה בעבור הלער לבלי דעתה איה מקיס מוחתו, ועטם על
עדרי אכל כמו ועליו מעה מנשה: (ח) אם לא, תשובת הרועה אם לא תדעי להיכן תלכי את
היפם בנשים, הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הלאן והעקבים ניכרים, (טרחלצט בלע"ז והוא

הַרְעִים: (ט) לְסַסְתִּי בְּרַכְבֵּי פִרְעָה
 דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי: (י) נָאוּוּ רְתִיבֵיךְ
 בַּתּוֹרִים צִוְיָאֲךָ בַּחֲרוּזִים:
 (יא) תּוֹרֵי זֶהָב גַּעְשָׁה לְךָ עִם
 נְקֻדֹת הַכֶּסֶף: (יב) עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ
 בְּמַסְבּוֹ נִרְדֵּי נִתְּן רִיחוֹ: (יג) צְרוּר

המור

(ט) מיט ראס אין פרעה'ס
 פראכטגעשפאן פערנלייך איך
 דיך מיין ליבצען! (י) שעהן זינד
 אין קעטטליין דייע וואנגען,
 דיין האלו אין שנירען שעהן!
 (יא) גילדנע שפאנגען מאצען
 וויר פיר דיך, געשפרענגט
 מיט זילבער - פינקטצען.

(יב) ביז אין רעס קעניגס
 האָגע־געפרענגע גאב מיינע
 נאָרדע איהרען רופֿטֿי. (יג) מיון

פֿריינד

ר ש י

חס לא תדע לך כנסייתי ועדתי היפה בגנים בשאר אומות איכה תרעני ותנללי מיד המלכים
 ליד להיות בנייהם ולא יאבדו בניך התנווני בדרכי אנוסיך הראשוני' שקבלו תורתו ושמרו משמרתו
 ומלותיו ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעני גדוויחך אלל שרי האומות וכן אמר ירמיה הלינו
 לך ליונים שיתי לנך למסילה וגו' (ירמיה ל"א): (ט) לסוסחי ברנכי פרעה דמיתך רעיתי. למ"ד זו
 כמו למ"ד לקול תחו המון מים וכמו למ"ד לריח שמיך לקנילת סוסים הרבה שאספתי מחנותי לנאח
 לקראתך ברנכי פרעה להושיעך כמו שנאמר דרכה בים סוסיך (חנוקה ג') סוסים הרבה שם דמיתך
 רעיתי שתקתי' מלעקתיך שנאמר ואתם תחרישון זאת ראיתי בספרי אגדה. ד"א דמיתך רעיתי שם
 דמיתך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את: לסוסתי. קבולת סוסים ובלשון לע"ו קבלי"א
 (פפערע): דמיתך אריש"א מאו בלע"ו (בדפוס פראג רל"א בחוב אשדי"מאי געזכטעט, געטעטלט,
 ווערטע געהאטעטען) כמו אותי דימו להרוג כי שם קשתיך בקאשעס נאס: (י) נאוו לחיך בחורים.
 שורות נזמי און ומלחח זהב: כוארך בחרוזים. ענקי זהב ומרגליות חרות נפתלי זהב של ביות היס:
 (יא) תורי זהב נעשה לך. נמלכנו אני ובית דיני לפני בא פרעה שאשיאנו ואחוק את לבו לרדף
 אחריך עם כל שבת גנזי אולרותיו כדי שנעשה לך תורי קשעו הזהב: עם נקודת הכסף.
 שיהו בידך כבר שהולאת ממלכים שגדולה היחה ביות היס מביות מלכים: נקודת. כלי כסף
 מנוקדים ומלויירים נמכרנרות וגוונים: (יב) עד שהמלך במסנו. משיבה נכסת ישראל ואומרת
 כל זה אמת טובה גמלתי ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו נרדי
 נתן ריחו חילוף להבאיש בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל. ולשון חנה נהב הכחוב נתן ריחו
 ולא נהב הבאיש או הסריח לפי שדבר הכחוב בלשון נקיה: (יג) צרוור המור דודי לי. דודי
 נעשה לי במי שיש לו צרוור המור בחיקו ואמר ליה הרי לך צרוור זה שיתן ריח טוב מן הראשון
 שאבדת

ב א ו ר

טראסע, (פוטטאפפען בל"א) מרש"י: (ט) לססתי, נקנת הסוס חקרא כוסה, והיו"ד נוספת,
 ודמה להינתנו לסוסה ברנכי פרעה, כי כל מלכי מלכים נקראים בשם פרעה ונודע שהסוסים
 במלכים המה טובים נאס ומשונמים מכל שארי סוסים נמדינות אחרות, ויאמר כי נאוה היא
 נזומיה ובעוקי כווארה בסוסה ברנכ אשר עדיה עליה: (י) בחורים, שורות נזמי און (רש"י)
 ודומה לו טור בעי"ת. בחרוזים, אננים יקרות ומרגליות חרות נפתליס, ויש מדמים אותה
 לחרותים, כלומר מרגליות נקובות, והנותר יבחר: (יא) תורי, אחרי שאוה את בחורים
 ובחרוזים, לכן נעשה לך תורי זהב וכו' ועם נקודת הכסף כמו נקוד ועלוא (בראשית ל'):
 (יב) עד שהמלך, הפרוש הנפון במקרא הזה שנחסר מלת מקום וזעורו נרדי נתן ריחו עד
 המקום אשר שם המלך במסנו, כי' עם שריו ועבדיו הסובבים אותו, או טעמו כלשון המורגל
 בפי חז"ל והוא מיסב על השולחן וכמו הסנו לשחות וכו' והוא המקום שיש בו מסכה לשחות.
 והשיר הזה הוא רק חלק משיר שלפניו וכולל תשובת האהובה על דודה האלך, ובאור המשל הוא,
 שתעלו ותשמח על כי המלך חפץ בה ומהללה, ולכן אמרה שנרדה (כנוי ליסיה) נודף כל כך
 עד שהגיע משפל מקומו אל המלך ותמלא חן בעיניו: (יג) צרוור המור, מור ונרד המה מיני
 בשמים

שיר השירים א

תרגום אשכנזי סב

המרודודי לוי בין שדי ילין :
(יד) אשכל הכפר הדודי לי בכרמי
עין גדי : (טו) הנך יפה רעיתי
הנך יפה עיניך יונים : (טז) הנך
יפה דודי אף נעים אף-ערשנו
העננה : (יז) קרות בתינו
ארזים רחיטנו ברותים :

פריינד אייזט מיר איין מיררענע
בישעל, האנגענד צווישען מיי-
נען בריסטען : (יד) מיין פריינד
איזט מיר איין באלואב-קנעספ-
צען אויס דען גערטען עין גדי.

(טו) שעהן ביזט דוא מיינע שע-
פערין, שעהן ביזט דוא! דייע
אויגען, טייבען. (טז) שעהן
ביזט דוא מיין ליבער! וויא
האלד ביזט דוא! אונזער בעטט
איזט פרישעם גרין, (יז) צע-

רהיטנו קרי
דערן אונזערס הויזעס באלקען, ציפרעכסען אונזערע לאטטען. " ^{אני}

ר ש י

שאדנת כך הקדוש צרוך הוא נתרצה לישראל על מעשה העגל ומלא להם כפרה על עונם ואמר
התנדבו למשכן ויבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל : בין שדי ילין. אף על פי שמעלתי בו
אמר לשכון סס : בין שדי. בין שדי הארון : (יד) אשכל הכפר. יש בושם ששמו כופר כמו כפרים
עם נרדי (שיר ד') ועשוי כעין אשכולו : בנרמיעין גדי. סס מקום וסס הוא מלוי וראיתי באגדה
שאותן כרמים עושים פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה. ודוגמא היא לכמה כפרות ומחלות
שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונות שנסוהו במדבר : (טו) הנך יפה רעיתי. אזי הייתי בושם
צקלקולו והוא חוקני בדברי רלוי' לומר סלחתי בדבריך (במדב' י"ד) והרי את יפה ויפה כי
עיניך יונים. כלומר כלה שעיניה כעורים כל גופה כריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה כריך
בדיקה. והדוגמא זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה
במעשה אבות יפה במעשיך : עיניך יונים. לדיקים יש ביד שדבקו בי כיונה זו שמשמכרת את
בן זוגה אינה מניחתו שיזדווג לאחר. כך ויאספו אליו כל בני לוי (שמות ל"ב) ולא טעו בעגל
ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר והנה עשו אותה וגו' ויצרך אותם משה (שמו' ל"ט)
הרי שקלסס על כך : (טז) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה :
אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שבינהך בתוכי. וזהו קילום של ירידת האש וירח כל העם
וירונו (ויקרא ט') : אף ערשינו רעננה. ע"י נעימותיך הנה רעננה ערשינו בננינו ונבנותינו
שהיו כולם נקבלים אליך פה שנאמר ותקהל העדה וגו' (שם ח') המשכן קרוי מעה שנאמר הנה
מטחו שלשמה וכן המקדש קרוי מטח אנ' ביושם בחדר המטות אשר בבית ה' (ד' ה' ב' כ"ב)
על שהם פריין ורביין של ישראל : (יז) קורות נחיתו ארזים. שנת המשכן הוא זה : רחיטנו.

ב א ו ר

בשמים, וטעם כרוך כמו אגודות, ואמרה כלכור המור אשר בין שדי תמיד ילין (כי בן ה' ה'
דרכן לשאת בין השמים מיני בושם הדומה מעט אל הנהוג בנימינו מאגודת הפרחים) בן אתה
דודי לי כי שוויתיך לנגדי תמיד, וכבר מבואר במקום אחר שאורש לך. לא נאמר רק על לינה
לילה לנד אבל הושאל גם על התמידות, וסרה בזה טענת המפרשים אשר הקשו איך יתכן לאמר
בין שדי ילין על המור, הלא ידוע שהמור נשמר בלילה בכלים, ובלעדי זאת יאבד ריחו :
(יד) אישכל הכפר, לדעת קבת הוא הנקרא (היננח) והנכון כדעת הראש"ע שבת פרושו דקל,
וכן הוא בלשון ישמעאל כי הוא כמו אשכולות עב"ל, וכן שמו עד היום בלשון ערבי. וטעם בנרמי
כמו שכתב ר"ש בן מלך שאינו אומר על נרם גפנים, אלא על אילנות רבים נטועים יחד, וכן
תרגומו בל"א : עין גדי, כי שם נמלאו נטועים תמרים רבים וטובים, והוא המקום אשר נקרא
לפנים חללון תמר כמו שנאמר ב"הי בחללון תמר היא עין גדי; וכתב חכם אחד לנך היה נקרא
חללון תמר על שם שהיו קוללים ובורתים שם התמרים כי חלץ לשון כריתה הוא : (טו) הנך,
השיר הזה הוא שיר ענות בין האהוב והאהובה : (טז) ערשנו, מטחנו כמו הנה ערשו ערש ברזל
(דברים ג'), ורעננה הוא תואר לנקבה ולנך בא מלרע בדינו : (יז) רחיטנו, אין למלה זאת
דוגמא.

תרגום אשכנזי

שיר השירים ב

ב (א) אָנִי הִבַּצְלֹת הַשְּׁרוֹן שׁוֹשְׁנָת
 הָעֵמְקִים: (ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין
 הַיְחֻזִּים בֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבְּנוֹת:
 (ג) כְּתַפּוּחַ בְּעֵצֵי הַיַּעַר בֵּן דּוּדֵי
 בֵּין הַבָּנִים בְּצִדוֹ חֲמֹדָתִי וַיִּשְׁבַּתִּי
 וּפְרִיָו מִתּוֹק לְחֵפִי: (ד) הֵבִיאֲנִי
 אֶל-בֵּית הַיֵּין וּדְגָלוֹ עָלַי אֶהְבֶּה:
 (ה) סִמְכוּנֵי בְּאִשִּׁישׁוֹת רַפְדּוּנֵי

ב (א) איך בין דיא ליליע
 שרון'ס, דיא ראָזע אים
 בלומענטהאל. (ב) וויא דיא
 ראָזע אונטער דאָרנען, זאָ אונט-
 טער מערדען מינע שעפּערין.
 (ג) וויא אונטער ווילדעם גע-
 העלצע איין אפּפּעלבוים, זאָ
 אונטער יונגלינגען מיין ליע-
 בער! מיר בעהאַגטס אין זיי-
 נעם שאַטטען, דאָ זיטצ' איך
 ניעדער, אונד'ס אױט-מיינעם
 גוימען זיינע פֿרוכט'ס. (ד) אינז
 ווינהויז בראַכט' ער מיך, אונד
 זיין פּאַניער איזט איבער מיך

דיא ליעבע. (ה) אָ שטערקעט מיך מיט רעבענוואַפֿט! לאַבעט מיך מיט עפּפּעלמאַסט! דען
 איך

ר ש י

לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריתים אך ידעתי אף בלשון משנה שנינו רהיטי ביתו של
 אדם הן מעידין בו:

ב (א) חבכלת. היא שושנה: שושנת העמקים. נאה משושנת ההרים לפי שמרענת תמיד שאין
 כח החמה שולטת שם: (ב) כשושנה בין החומים. שמוקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה
 ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים
 אחרים והיא עומדת באמונה: (ג) כתפוח. אילן של תפוחים בשהוא בין אילני סרק הוא חביב
 מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים. והדוגמא כן הקדוש
 בחוך הוא מכל האלהים נבחר לסיכך בללו חמדתי וישנתי. ומ"א התפוח הזה הכל בורחים הימנו
 לפי שאין לו כל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במ"א אבלי אני בללו חמדתי וישנתי: (ד) אל
 בית היין. אהל מועד ששם נתנו פרטיה וביאוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה. וקבולתו
 שדגלני אליו אהבה היא עלי עודנו זוכרת אהבתו ודגלו אשכ"נ בלעז (אטרייט, רייך,
 אַלְטֶקוֹנֶג, אינגערע זעהנזיכטיגע עאפּפּערוּנג): (ה) סמכוני. עתה נמדת החולים באשמי
 ענבים או באשיות סלת נקיייה: רפדוני. רפדו רפידתי סניבותי בתפוחים לריח
 טוב כדרך החולים. כי חולה אני לאהבתו כי למאתי לו פה בגלותי. רפידה לשון מלע
 היא-

ב א ו ר

דוגמתה במקרא לפי עני ה, וראב"ע דמה אותה כמו ברהטים בשקתות המים וגו'. וטעם ברותים
 מין אילן ובאור המשל אהבתנו תמיד באבה ורענונה, לא תקטף ולא תבול, נוטעה אף שורשה
 בארזים ובנרותים:

ב (א) השריון, ארץ מיזור ומקום דשן, כמו שנאמר והיה השרון בערבה (ישעי' ל"ג), ולהרוב
 המתרגם יתחיל מפסוק הזה שיר דשן, וגם יתכן לאמר שמוסב עוד למעלה ארז
 שנדמה קורות הבתים לארזים וכו' אמרה ואני בתוכם סורחת כשושנה ובחבכלת, ואמר לה דודם
 כמו שושנה בין החומים והוא מיני קוליס, כן את נחשבת בין הבנות כי נעלית על כולן.
 (ג) בחפוח, תשובתה אליו כאשר נבחר אילן התפוח באילני סרק שהם עני היער כן אתה נבחר
 מכל הבנים, ואמר שהמשילה אותו לתפוח אמרה ע"ד משל בללו חמדתי וישנתי בלומר אחסה
 תחת סנפיו: (ד) בית היין, בית העונג והשמחה כמו שנתנו למעלה: ודגלו, הדגל אשר
 הקים עלי הוא האהבה: (ה) באשיושות, המה הלגינות שישימו בך הין כמו ואשישה ארז
 (שמואל ב' ז') דפדוני, חוקוני במין התפוחים אובמו שכתב רש"י שהוא לשון מלע כמו ירפד
 חרץ

שיר השירים

תרגום אישכנזי סג

בַּהֲפוּדִים כִּי־חֹלַת אֶהְבֶּה אֲנִי:
 (ו) שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי וַיִּמְיֵנו
 תַּחֲבִקֵנִי: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם
 בְּנֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבֹּאוֹת אוֹ
 בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תַּעֲיִרוּ
 וְאִם־תַּעֲזֹרְרוּ אֶת־הָאֶהְבָּה עַד
 שְׁהִתְפַּץ: (ח) קוֹל דוּדֵי הַיְגֵה
 זֶה בֹא מִדֶּלֶג עַל־הַהָרִים מִקַּפְּץ
 עַל־הַגְּבָעוֹת: (ט) דוּמָה דוּדֵי

איך בין לעבעס קראנק. (ו) אונע
 מער מיינעם הויפטע זיינע לינע
 קע, זיינע רעכטע אומפֿאַסט
 מיך. (ז) ביא דען רעהען,
 ביא דען הינדען דיעזער פֿלור
 בעשוואַרע איך איד, טעכע
 טער ירושליכ'ס! וועקט זיא
 ניכט, רעגט דיא לעבע ניכט,
 ביז עס איהר געפֿעללט! —

(ח) שטיממע מיינעם לעבען!
 אה זיעה! ער קעמיכט! איבער
 בערגע שפרינגענד, איבער
 היגעל היפֿפענד. (ט) איינעם
 רעהע איזט מיין לעבער, איינע
 נעם

לצבי

ר ש י

היא כמו ירפד חרוץ עלי טיט (איו' מ"א): (ו) שמאלו תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבקיני.
 דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת
 עתה בגלותי וחולה לאהבתו: (ז) אם תעירו ואם תעזרו את האהבה. שנינו לדודי לשנותה
 ולהחליפה ולבקש ממני להתפחות אחריכם: עד שתחפץ. בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא
 חפץ בי: עד שתחפץ. כמו עד שהמלך במסבו נעוד שהמלך במסבו: אם תעירו. אם תשניאו כמו ויהי
 ערך (שמואל' כ"ח) וכפירה לערך (דניאל' ד'): ואם תעזרו. כמו העורר על השדה קלני"ר בלעז
 (בדפוס פראג רכ"א כתוב קלני"ר בעטורדיגען, זאנקלוגען). יש מדרשי אגדה רבים ואינם
 מתשייבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יציאת מלכים ועל
 מתן תורה והמשכן וציאת הארץ וצית הבחירה וגלות בבל וציאת בית שני ומורנו: (ח) קול
 דודי. חזר המסורר על הראשונות באדם שקר דבריו וחזר ואומר לא אמרתי לכניכם
 ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר היאך פקדם במלכים בלשון
 סבה ועכשיו חזר ואומר משיכה זו שאמרתי להם שמשכני דודי ורלתי אחריו כן היתה נואש
 הייתי אומרת לגאולה עד חום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הנצחיים. וקול דודי הנה זה בא.
 לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) דומה דודי לצבי. בקלות מרוצתו שמהיך

ב א ו ר

חרוץ עלי טיט (איוז מ"א) כלומר רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב. (ו) שמאלו,
 באור המשל כאשר כתב הר"י עראמה וז"ל אחרי שתדמה בלבה עוגג ושמה מאהובה כמו שאמרה
 הביאני אל בית היין, דמחה ברעיונה שישים שמאלו תחת לראשה וגו' והוא המלך הקרוז לשניבה,
 ואמר שהיתה נדמיונה על זה האופן מההנאה, היתה משנעת בנות ירושלים וכו' עכ"ל. וגם
 יתכן שדברי המסורר המה אחר שכלה לשיר שירי האהבה מראשיתה עד סופה השניע בנות ירושלים
 לבלתי תמהרנה ויאילו לעורר אהבה ותשוקה בקרנה נגד איש כי רבים חללים הפילה האהבה,
 רק תשקוטנה עד שתחפץ האהבה מעלמה לעלות. והמרוזים האלה דהיינו השבעתי אתכם וגו'
 נמלאים עוד בזה הספר, ובכל פעם אחר שהיתה נדמיונה על האופן הנ"ל. (ז) בצבאות,
 לפי שהשיר הי' מן רועה ורועה אשר המה תמיד על פני השדה, לכן גם השנועה היתה בצבאות
 ובאילות השדה. פה נשאל סדור אחר מהשירים כאשר נתבנו במ"הס כי התחיל מן יסקני וגו' כאשר
 האהבה הפלה לניץ לניץ ולפרוח פרח, וסיים פה כאשר גדלה ועשתה פרי: (ח) קול דודי,
 השיר הזה גילו מחמדים והמשל בו נאלו הוא שיר האניב וכמו שכתב רש"י וז"ל כל הענין הזה
 לפי פשוטו לשון חנה וכתוי שנקור מרבה ארוסתו לילך אחריו עכ"ל, והאהובה שומעת מרחוק
 קול דודה ושמה לקראתו, וטעם כקבץ כמו מדלג כי תרגום לומר בהן לקפנא בהן (ראש"ע):

לצבי או לעפר האילים הנה זה
 עומד אחר כתלנו משגיה מן
 החלונות מצייץ מן החרכים:
 (י) ענה דודי ואמר לי קומי לך
 רעיתי יפתי ולכי לך: (יא) כי-
 הנה הסתו עבר השם חלף
 הלך לו: (יב) הנצינים נראו בארץ
 עת הזמיר הגיע וקול התור
 נשמע בארצנו: (יג) התאנה
 חגטה פניה והגפנים סמדר נתנו

נעם יונגען הירשבען גלייד.
 * * *
 ראשטעהט ער שאן הינטער
 אינזערער וואַנד! שויעט דורכס
 בעלענדער, בלינקט דורכס
 גיטטער. (י) ער רופט, מיין
 ליבער שפריכט צו מיר: אויף,
 מיניע שעפערין! מיניע שעד:
 נע, אויף! אה קאממע! (יא) דער
 ווינטער איזט איבער, דער רע-
 בען וועג אונד דאהין! (יב) בלו-
 מען שווייט מאן אים באַדען;
 דיא צייט דער לעדער איזט
 דא דער טו-טעלטיבע שטייט-
 מע הערט מאן אויף דער פלור:
 (יג) דער פיינענבוים ווירצט
 זיינע פריכטליין, דעם ווייני-
 שטאָקס יונגע טרייבען פֿער-
 בריי.

הסתיו קי

ריח

ד ש י

לכא כלבי וכעופר האילים. עופר איל בחור: הנה זה עומד וגו'. סגורה הייתי לישן פנונה עד
 ימים רבים והנה הוא הודיע שהיה עומד ומליץ מן חלונות השמים אז העשוי לי שנאמר
 ראה ראיתי את עני עמי וגו' (שמו' ג'): (י) ענה. לשון ענייה ולשון לעקת קול רם וזה נרין
 אב לכלם וענו הלויים: ואמר לי. על ידי משה: קומי לך. אעלה אחיכם מעני מלרים (שם
 ג'): (יא) הנה הסתיו עבר. אין עכשיו טורח בדרך. סתיו חורף תרגום סתיו: (יב) הנצינים
 נראו בארץ. קרבו ימי החמה שהאילנות מוליחין פרחים והולכי דרכים מתענגין לראותם: עת
 הזמיר הגיע. שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כשמעו תוים
 ובני יונה דרך העופות להיות מאוררים ומלפפים בימי ניסן: (יג) התאנה חגטה פניה.
 כשמעו: והגפנים סמדר. כשנזכר הפרח והענבים מובדלים זה מזה ונכרים כל ענבה לענבה
 קרוים סמדר כל הענין הזה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרכה את ארוסתו לילך אחריו
 כן עשה לי דודי: ענה דודי. ע"י משה: ואמר לי. ע"י אהרן. קומי לך. זרזי עצמך וישאלו איש מאת
 רעהו (שמו' י"א) כי הנה הסתיו עבר. אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משולל ילחק:

הגשם

ב א ו ר

(ט) לצבי, לקלות מרוצתו דומה הוא לצבי, או לאיל הקטן, כי טעם עופר קטן, ועד כה
 שמעם קולו מרחוק, ועתה ראתה אותו וזו היא שאמרה הנה זה עומד וגו', ולכן נחלק הכרוז
 הזה ממה שלפניו כחלק מן הכלל: משגיה, עינו הנטה בהתבוננת, וכבר מורגל לשון השגחה
 כפי כל: מצייץ, מגלה עכמו ונראה ונשקף וי"מ מענין ויקחני בליכות ראשי (מרד"ק), וטעם
 החרכים, אשנב, כי תרגום בעד האשנב נשקפתי (משלי ז') ומן חרצין וכו': (יא) הסתיו, הוא
 החורף כי תרגום קיץ וחורף, קיעא וסתיו: חלף, כמו והאילים לילי יחלף: (יב) הנצינים,
 שראו נון והדגש בל"י תמורת הנוח לדעת הרד"ק, והוא מבוחר בס' נת"הש (בראשית מ').
 הזמיר, שסוענינו שיר ושנח (מרד"ק), וכן אמר רש"י דרך העופות להיות מאוררים ומזמרים
 בימי ניסן, ויש אומרים שהוא שם לעוף מה אשר יתן קולו בזמר בהגיע ימי האביב, וכמו שנאמר
 למטה וקול התור וגו'. (יג) חגטה, המתיקה וי"א כי עשתה כדמות אבק מן ויחוטו הרופאים
 וגו' (מרחב"ע) ומורגל המלה הזאת מאד כפי חכמי התלמוד. פניה, הפרי טרם שיתבשל
 וכן הוא בלשון ישמעאל, ושרשו פגג ולפיכך נדגשה הגימל. סמדר, כשנזכר הפרח והענבים
 מובדלים

שיר השירים ב

רֵיחַ קוֹמִי לְכִי רַעֲיִתִי יִפְתֵּי וּלְכִי-
קָדְ: (יד) יוֹנְתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסִתְרֵי
הַמְּדֻרְגָה הֲרֵאִינִי אֶת-מְרֵאֵךְ
הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת-קוֹלְךָ כִּי-קוֹלְךָ
עָרֵב וּמְרֵאֵךְ גָּאוֹה: (טו) אֶחָזֶנּוּ-

לך קרי. יתירי. לנו

תרגום אשכנזי סד

ברייטען וואָהלבערדיך. אויף,
מיינע שעַעֶרין! מיינע שעה-
נע, אויף. אונד קאַממע!
(יד) מיין טייכען! דאָרט אים
פֿעלזענריטצע, דאָרט אין
דער קלופֿט דער שטייגע לאַס
מיך זעהען דיין אַנגעזיכט,
לאַס מיך הערען דייןע שטימע-
מע! זיס איזט דייןע שטימע-
מע, שעהן דיין אַנגעזיכט!

פֿאַהעט

ר ש י

הנשם. שהוא טרמותו של סתיו חלק והלך לו כלומר פ"ו שנה של קושי השעבוד וגזרו עליכם והלכו להם משנולדה מרים הקשו המצרים שיעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים על שם שמדרום: הנלנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל לרכיכם: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר אירה על הים: וקול התור. קול התייר הגדול. ד"א קול התור קול שהגיע זמן ליחאתכם ממצרים: התאנה חנטה פניה. הגיע זמן של נכורים לקרב שתנוסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסבי הוין. ד"א נצרים שבכם חנטו והנלו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לבי. כתיב יו"ד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. ד"א התאנה חנטה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפילה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשארים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם אותם חונים על הים ואין מקום לנום לפניהם מפני הים ולא להסנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שבזרחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושא בה תכנס לפניו הרי הנחש תלול לחץ הרי הנץ חמר לה הקנ"ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פונה בעת לרה: השמיעני את קולך. וילעקו בני ישראל אל ה' (שמו"ד): בחגוי. בנקיק והוא לאון שבר ודומה לו יחגוי וינעו (תהלים ק"ו). והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא (ישעי' י"ט) וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלה קבוי וכן וכוות את מדויה (שמואל ב' י'): המדרג'. אישקלו"ניס בלעו (שטיעגע, טרעפפע) כשעוין חרון סבינות המגדלים ושפסין העפר למעלה להגבי התל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה. פעמים שיצבהן חורים ונכנסים שם שרלים ועופות: (טו) אחזו לנו שעלים. שמה הקנ"ה את קולם ליה את הים ושטפוס וזהו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הנרמים בעוד כרמנו סמדר שהעונים דקים כשהיתה בת ישראל וולדת זכר והיא טומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשים את הזכרים והתינוק עמון והוא בן שנה או בן שתיים והן מביאין תינוקות מבית מצרי ותינוק מצרי מדבר ותינוק ישראל עושהו ממקום שטמון שם והיו תופסין ומשליכים אותו ליאור ולמה קרא אותם שועלים מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מצרים מביטים לאחוריהם שנאמר אנוסה מכני ישראל

שמות

ב א ו ר

מובדלים זה מזה ונכרים כל עונה לעלמה קרויה סמדר (מרש"י), והשעור והגפנים גפני סמדר או שהענין הפוך וסמדר הגפנים: (יד) בחגוי, בנקיק הסלע והוא לאון שבר ודומה לו והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא (ישעי' י"ט) וכשהן רבים קרוין חגוי וכן קלה קבוי (מרש"י) ולדעת הרד"ק הוא על ראש הסלע, כי בן ת"י שוכני בחגוי הסלע, בשיני כיסא: המדרגה, (אישקלוריש בלע"ז עסקאליע, שטיעגע, טרעפפע מרש"י), ותרומם לא תעלה במעלות לא תיסק בדרגון. ולפי שדמה אותה ליונה אמר ג"כ סתר המדרגה חגוי הסלע, שהם מקום מנוחת היונים. ובאור המשל אמר לה הנה הגיע ימי האביב ונוכל לשמות, לכן אל תעללי ואל תסתירי עוד ובואי נא עמי; ופה נשלים השיר הא' מסדור השני: (טו) אחזו, השיר הזה אינו מחובר עם מה שלפניו והמאסף סדר אותו פה לפי שהמשל בו ג"כ מימי האביב כמו שאמר וכרמינו סמדר, ולכן נסמך

עם

תרגום אשכנזי

(טו) פֿאַהעט אונז דיא פֿיכטע, פֿאַהעט דיא קליינען פֿיכטע, דיא וויינבערגס-פֿערדערבער! אונזער וויינבערג קנאספעט.

(טז) מיין פֿריינד איזט מיין, אונד איך בין זיין, דער אונטער ראָנען וויידעט. (יז) בין דער טאַג זיך קיהלט, ביז דיא שאַטטען ווייכען, קעהר אום אָ ליעבער! גלייך דעם מונטערן רעהע, גלייך דעם יונגען הירש-כען איבער שיידעכערגע! —

ג (א) נאַכטס אויף מייער לאַג גערשטעטטע, זוכטע איך דען מייע זעלע ליעכט, איך זוכטע, פֿאַנד איהן ניכט. (ב) וואָהלאַן! זאָ ווילל איך אויפֿשטעהן, אימהער געהען אין דער שטאַרט, אין דען שטראַסען, אין דען גאַסען, זוכען דען מייע זעלע ליעכט; איך זוכטע, פֿאַנד איהן ניכט.

* * * עס

שיר השירים כ ג

לָנוּ שְׁעָלִים שְׁעָלִים שְׁעָלִים קַטְנִים
מִחֲבָלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ סְמֹדֵר:
(טו) דוֹדֵי רֵי וַאֲנִי לוֹ הַרְעָה
בְּשׂוֹשָׁנִים: (יז) עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם
וְנָסוּ הַצִּלְלִים סַבְדֵּמָה-לָךְ דוֹדֵי
לְצִבֵּי אֵזוּ לְעֶפְרַיִם הָאֵלִים עַל-
הָרֵי בְּתָר:

ג (א) עַל-מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת
בְּקִשְׁתִּי אֵת שְׂאֵה־בַּהֲנַפְשִׁי
בְּקִשְׁתִּי וְלֹא מְצֵאתִיו: (ב) אֲקוּמָה
נָא וְאֶסּוּבְכָה בְּעִיר בְּשׂוֹקִים
וּבְרַחֲבוֹת אֲבַקֶּשֶׁה אֵת שְׂאֵה־בַּה
נַפְשִׁי בְּקִשְׁתִּי וְלֹא מְצֵאתִיו:

מצאנוי

ר ש י

(טו) שְׁעָלִים קַטְנִים כְּרָמֵינוּ וְרֵי עַל שֶׁ עָהִי נִפְרָע מֵהַס כְּמִים שְׂמֵדוֹ בְּשֵׁעָלוֹ שֶׁל מְקוּם:
(טז) דוֹדֵי לִי וְאֵנִי לוֹ. הַיֵּא כֹל לְרַכּוֹת תְּבַע מִמֶּנִּי וְלֹא לֹה אֵלֶּךְ לִי עַשׂוּ פִּסָּח קִדְשׁוֹ בְּכּוֹרוֹת עַשׂוּ מִשְׁבֵּן
הַקְּרִיבוּ עוֹלוֹת וְלֹא תְּבַע מִזֹּמָה אֲזַרְתִּי: וְאֵנִי לוֹ. כֹּל לְרַכּוֹת תְּבַעֲתִי מִמֶּנִּי וְלֹא מֵאֵלֵהִים אֲזַרְתִּי:
הַרְעָה. אֵת לֹאנִי בְּשׂוֹשָׁנִים בְּמַרְעָה טוֹב וְנוֹחַ וַיִּפֹּה: (יז) עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם. מוֹסֵס לְמַקְרָא שֶׁל־מַעֲלָה
הַיִּמְנוֹ דוֹדֵי לִי וְאֵנִי לוֹ עַד זֶמֶן אֲגַרֵם הַעוֹן וְשׂוֹפְתִי הַשֶּׁמֶשׁ כְּחוֹס הַיּוֹם וְגַבֵּר הַשָּׁרֵב: וְנָסוּ הַלְּלָלִים.
תַּעֲזָנוּ בַּעֲגַל חַטָּאוֹת בְּמַרְגְּלִים. וְנָסוּ הַלְּלָלִים זְכוֹת. הַמְּגִינּוֹת עֲלֵינוּ פִּרְקָתִי עוֹלוֹ: סַבְדֵּמָה לָךְ
דוֹדֵי. גִּרְמָתִי לוֹ לְהַסְתַּלֵּק מֵעֲלֵי עַל הַרִים הַמוֹפְלָגִים מִמֶּנִּי: בְּתָר. לְשׁוֹן חֲלוּקָה וְהַפְלָגָה:
ג (א) עַל מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת. בָּרַךְ לִי שִׁשְׁתֵּי אֲפִילָה כֹּל שְׁלֵשִׁים וְשִׁמּוֹנֵה שָׁנָה שְׁהוּ יִשְׂרָאֵל גּוֹפִים:
בְּקִשְׁתִּי וְלֹא מְצֵאתִיו. כִּי אֵינִי בְּקִרְבָּנִים. כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ: (ב) אֲקוּמָה נָא וְאֶבְקֶשֶׁה.
ויחל

ב א ו ר

עם הראשון. ולדעת חד מן חנריא הטעם שהם אובלים העלים ומגלים הסונה אשר הוא נסתר
שם עם אהבתו, והשועלים האלה ידועים המה נקראים (טזקאום) או (גהוד-וואופע) והמה הולכים
חמיד לבנות לבנות ומזבלים השדות ובפרעות הכרמים: (טז) דודי לי, יראה שהוא שיר
הקין ואמרה לכה עתה ממני והמתן עד שיפוח היום, והוא כמו הפיחי גני, שיבוא הרוח ויקרר
החזיר, ועד שינוסו כללים וזה הוא לעת ערב כי צעת סר השמש גם הלללים אין, ואז בוא
אלי מהרה ובמרוכה באשר ידלג האיל וירץ הכני. וטעם בחר כמו ויבחר אותם, על שני הסלעים
והאיל מדלג בקלות מן לען:

ג (א) על משכבי בלילות, אמר חד מן חנריא טעם ההמשך, לפי שאמרה לדודה שיסוב
מזנה כחוס היום וימתין עד הערב ואז ימהר אללה להתענג עמה באהבים, ובשהיתה
על משכבה בלילות והוא עדיין לא נא בקצתו ברחובות וגו': (ב) אקומה נא, כן אמרה בלבה
לקום

שיר השירים ג

חרגום אשכנזי סה

(ג) מִצְאוֹנֵי הַשְּׁמָרִים הַסְּבִיבִים
 בְּעִיר אֶת שְׂאֵהֶבָה נִפְשֵׁי רְאִיתָם:
 (ד) כִּמְעַט שֶׁעֲבַרְתִּי מֵהֶם עַד
 שִׁמְצָאתִי אֶת שְׂאֵהֶבָה נִפְשֵׁי
 אֶחְזוֹתֵיו וְלֹא אֶרְפְּנוּ עַד--
 שֶׁהִבִּיאתִיו אֶל-בֵּית אִמִּי וְאֶל-
 חֲדָר הַזֹּרְתִּי: (ה) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם
 בְּנֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבֹּאוֹת אֵן
 בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אֲסִי-תַעֲרִוּוּ
 וְאֲסִי-תַעֲזֹרְרוּ אֶת-הָאֵהָבָה
 עַד שֶׁתִּחַפֵּץ: (ו) מִי זֹאת עֲלֶהָ

(א) עם פֿאַנדען מִדִּיא וועל-
 טער, דיא אִין דער שטאדט
 אומגעהען: „האַכט איהר איהן
 געזעהען, דען מיינע זעלע
 ליעכט?" (ד) קוים בין אִיך וועג
 פֿאַן איהנען, דא פֿינדע אִיך
 איהן, דען מיינע זעלע ליעכט.
 אִיך האַלטע איהן, לאַססע
 איהן ניכט, ביז אִיך איהן ברִינג-
 גע אִין מיינער מוטטער הויז,
 אִין מיינער געבעהרערין צימ-
 מער. (ה) אִיך בעשוועהרע
 אִיך, ירושלים'ס טעכטער!
 בייא דען רעהען, בייא דען
 הינדען דיעוער פֿלור, וועקט
 זיא ניכט, רענט דיא ליעבע
 ניכט, ביזעס איהר געפֿעללט!

(ו) ווער איזט דיא אויס
 דער

מן

ד ש י

וחל מזה (שמות ל"ב) אעלה אל ה' (טס): (ג) מלאוני הזמרים. מזה ואהרן: את
 שאהבה נפשי ראיחם, מה מלאחם בפיו: (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני לסיף
 ארבעים שנה: עד שמלאחתי. שהיה עמי בימי יהושע לכבוש שלשים ואחד מלכים: אהותיו ולא
 ארפנו. לא נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן אילה בשביל כל זאת שעשה לי: (ה) השבעתי
 אתכם. האומות בהיותי גולה בניכס; אס תעירו ואס תעוררו. אהבת דודי ממני על ידי פתוי
 והסגה לעזובו לשון מאזריו: עד שתחפץ. בעוד שהנחתו חפץ עלי: (ו) מי זאת עולה מן המדבר.
 כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקדנים ואורפין
 הקוליס והברקנים לעשות הדרך מיסוד והיה הענן והעשן עולין ונראין אותן האומות ומתמיהות
 על

ב א ו ר

לקום ולסובב בעיר אולי תמלאנו, ולכן בא בלשון עתיד. בשוקים הם החילות והנפרד שוק ובא
 בקנון בהראות עי"ן הפעל כמו שנאמר מן שור שְׁוֹרִים והדומה: (ג) אח שאהבה, לשון אלה
 הוא, שאהלה זאת את הזמרים, ומרוב חפלה לבקש אותה, לא המתינה על תשובתם והלכה
 לדרכה: (ד) כמעט, דקדוק המליצה הזאת כך היא שימוש הכ"ף מן כמעט הוא בכף השעור,
 ופרושו הזמן או המקום מן עברי מהזמרים עד פגישתי באהובי היה כמו מעט, כלומר מיד
 מלאתיהו, ומה תבין הטעם של מלת עד, ודע זאת: הורחי, אמי, וכפל הכוונה במליכות
 שונות הוא ליופי השיר: (ה) השבעתי, אחר שנאלם הספור שהיא מלאתה והוליכה אותה לחדרה,
 סדר המאסף עוד פעם השנועה בפעם הראשון, מהטעם שכתבנו למעלה בשם הר"י עראמה.
 ובה נאלם סדור השני מהשירים: (ו) מי זאת, אחר שהניח המאסף שיר מלייר מקרי הלילה
 כמו שקורין בל"א (חיון באַטטטיק) בבית אהוב ואהובה השמחים בחלקם והם במדרגה קטנה
 במדרגות הקנון, יביא גם שיר אחר מלייר מקרי לילה בבית המלך העליון במדרגה, והקורא
 המשביל יעמוד על ההשתנות שבין השיר האחד לחניו. וטעם השיר הב' אחר סד מן חנניא
 שהוא שיר אפריון (חיון ברוטויעד) כאשר נראה להלן מפסוק לאינה וראינה וגו', ומיוסד על
 יום שחונת ושמתח לב שלמה המלך עם בת פרעה מלך מלרים, כאשר מלאנו בתהלים שיר אחד
 מיוסד

תרגום אשכנזי

דער וויסטע דאָרט שטייגט
עמפּאָר? וויא זיילענגראָדער
רויך עמפּאָר? וואָהלגערויך פֿאַן
מיררהען אינד ווייִהרויך, דוֹש־
טענדער אלס קרעמערווירצע.

* * *

(ז) זעהט שלמה זיין בעטט!
זענ'יג שטאַרקע שטעהען אומ-
הער, אויס דען שטאַרקען
יש-אל'ים; (ח) אללע האַנד
אַם שוועררטע, אללע קריעגס-
געלעהרט! יעדער אָן דער
היִסטע זיין שוועררט, פֿאַר מיט-
טערנעכטליך גרויען. (ט) קע-
ניג שלמה ליעס זיך איין

פראַכטבעסט מאַכען אויס לבנון'ס געהעלצע; (י) דיא זיילען מאַכט ער זילבערן, דען היט-

שיר השירים ג

מִן־הַמְדַּבֵּר כְּתִימְרוֹת עֵשֶׂן
מִקְטֶרֶת מוֹר וּלְבוֹנָה מְכַל אֲבָקָת
רוֹכֵל: (ו) הִנֵּה מִשְׁתּוֹ שֶׁל־שְׁלֹמֹה
שָׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבוּרֵי
יִשְׂרָאֵל: (ח) כָּל־אֲחֹזֵי חֶרֶב
מִלְּמִדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חֶרְבוֹ עַל־
יָדָיו מִפְּחַד בְּלִילוֹת: (ט) אֲפֻרְיוֹן
עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֵצֵי
הַקְּבָנוֹן: (י) עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף

רשימהו

פראַכטבעסט מאַכען אויס לבנון'ס געהעלצע; (י) דיא זיילען מאַכט ער זילבערן, דען היט-

ר ש י

על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת הצולה מן המדבר וגו': כתימרות עשן.
גבוה וזקוף כתימר: מקטרת מור. על שם ענן הקטורת שהיה מתמר מעל מזבח הפנימי: רוכל.
בשם המוכר כל מיני בשמים: אבקת. על שם שכותשין אותה ומוחקין הדק באבק: (ו) הנה משתו
של שלמה. אהל מועד והארון שהיו נושאין באדנר: ששים גבורים סביב לה. ששים רבוא סביב
לה: מגבורי ישראל. מיוצאי הלכא לבד השמותים מבן עשרים והיחזים על בני ששים: (ח) מלומדי
מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה הזונים סביבות האשן מלומדי סדר
עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים מצמידיים על ידם את הגירסא והמסרה שלא
תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחה ויבאו עליהם לרות וכן הוא אומר נשקו בר פן ילחפו ותאבדו דרך
(תהלים ב'): (ט) אפוריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע באשן שילה עשה לו אפוריון חופת סתר
לכבוד

ב א ו ר

מיוסד ע"ז: מן המדבר, לדעת חז"ל מן חזקיהו הטעם על בית יער הלבנון שהי' לשלמה, ושם
דרה בת פרעה טרם בלה ביתה שבה לה המלך, כנזכר בש' מלכים: כתימרות, לשון עמוד
כמו ותימרות דמלכים, ונראה שנקראו כן להיותם חבובים מעצ'י תמרים הגבוהים, ודמה אותה
לעמוד ענן של קטורת המתאחד למעלה מיושר ונבלי עקום, והיא גם היא ריחה נודף מכל
תמרוקי הנשים וגבוה מאד והולכת זקופה. וטעם הש"ס מכל, מ"ס היתרון, כלומר ריחה נודף
יותר מן כל מיני נשים של רוכל והוא האוזר עם בשמים, וטעם אבקת כמו שכתב רש"י על שם
שכותשין הבשמים ועושין אותן דק באבק: (ו) הנה משחו, יבוא המאזר עם הרעים האהובים
פנימה ושיר עתה גם הוד והדר של מטת אהובה, כי ששים גבורים אומרים ראש המלך עומדים
סביבה, וכולם אוחזים בחרב כדרך אנשי מלחמה לשמור המלך: (ח) אחוזי, הפעול בו כדרך
חגור כלי מלחמה לבוש בדים (רד"ק), ולפ"י יהיה הטעם שהם חגורי חרב, אבל זהו שאמר
אז"ל איש חרבו על ירכו, ולדעת הר"ם הבנוונה שהם אוחזים בחרבם התולה על ירכם, כדי
להיות מוכן מיד נגד הסכנה. וחד מן חזקיהו אמר הטעם שהם נאזזים מהחרב כלומר שבה
היה החרב אוחז בהם ופולע אותם במלחמה (פירושו וזע"ע קריעה) והם טעם מלומדי מלחמה
כלומר מנוסים במלחמה: משחר, מ"ס הסבב הנורמת: (ט) אפוריון, שרשו פרה והא' נוספת
ובן נקרא בלשון חז"ל מטה סוריא על שם שצריך ורכין עליה וכו' (זרד"ק), ויתכן ג"כ לפ"י לפרשו
(ברויטבעטט). והנה אחר שקלש למעלה המטה בהוד ובהדר, האל פה לקלסה ג"כ בפאר

וביוסי

שיר השירים ג

רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו
רצוף אהבה מבנות ירושלים:
(יא) צאינה וראינה בנות ציון
במלך שלמה בעטרה שעטרה
לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת
לבו:

ד (א) הנך יפה רעיתי הנך יפה
עיניך יונים מבעד לצמתך

שערך

ר ש י

הרגום אישכנוי סו

מעל פאן גאלד, דען זיטץ פאן
פורפור, דיא מיטטע געפאל-
סטערט מיט ליעבע צו דען
מעכטערן ירושלים.

(א) געהעט היין איהר מעכטער
ציונים שויעט שלמה דען קעניג
אין דער קראנע, וואָמיט אַם
טאָגע זיינער האַצייט, אַם
טאָגע זיינער הערצענספריידע
איהן זיינע מוטטער קרענטע.

ד (א) שעהן ביזט דוא מינע
שעפערין, שעהן ביזט
דוא! דינע אויגען טייבען,
צוויי

לכבוד: (י) רפידתו. משכבו ומשכנו על הכפורת שהוא זהב: מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהיה
תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף. סדור ברקפת אהבה ארון וכפרת וכרובים
ולוחות: מבנות ירושלים. אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה: (יא) בנות ליון. בנים שמלוייניך
לו במילה ובתפילין ובציצית: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בגוונין תכלת
וארגמן ותולעת שני אמר ר' נחמיה אהל ר' שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי א"ל ששמעת
מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא א
מחבבה עד שקראה בתי שנאמר שמעי בת וראי (תהלים מ"ה) לא זו מחבבה עד שקראה אחותי שנאמר
פתחי לי אחותי רעיתי לא זו מחבבה עד שקראה אחי שנאמר שמעו אלי עמי ולאומי אלי האזינו
ולאמי בתיב (ישעי נ"א) עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו וכו': ביום חתונתו. יום מתן תורה
שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבו. זה שמיני למילואים שנתחדש בו המשכן במדבר:
ד (א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורילן וערבו עליו קרבנותיהם: עד שיפוס היום. שחטפו לפניו
ביום חטאי ופנתם: עיניך יונים. גוויניך ומראיתך ודוגמתך ביונה הזאת הדבקה בנן זוגה
ורשאותין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת לוארה כך את נתת שנס לסבול עולי ומוראי: מבעד
לצמתך שערך בעדר העזים. הקילום הזה דוגמת קילום אשה הנאהבת לחתן מבפנים לקשוריק
שערך נאה ומבהיק בלוהר ולבנונית בשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק
והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מבפנים למחנותיך ומשכנותיך אף הרקים שניך חביבין
עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כמותן שכבאו על מדין בעבר
היורדן שהיא ארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים: מבעד. הוא לשון מבכנים שרוב בעד שנמקרא
דבר המסיך ומגין נגד ד"א כמו ובעד כוכבים יחתום (איוב ט') הארץ בריחיה בעדי (יונה ב') הבעד

ב א ו ר

וביופי ויאמר שעמודיו עשה כסף וגו': (י) רפידתו, ענינו יליע והוא למעלה, ובל"א (דער הייטשע):
רצוף, כמו על רלפת בהט ואש שענינו הולעת אבנים בקרקע, ופה היתה רלופה באהבה
(מרד"ק): (יא) בעטרה, אין זאת עטרת של זהב להוד המלוכה, כי אם עטרת של פרחים
(חיון בלווענקראטלן) להוד האהבה: ביום חתנתו, כלומר ביום חופתו שהוא יום שנעשה חתן
(מרד"ק). ובה נשאל שיר הראשון מהסדור הג', אחר שקלס ומסאר את שלמה בג' דברים בנוי
בכח ובגבור, בכח ממה שנאמר למעלה ששים גבורים וגו', בעושר ממה שנאמר עמודיו עשה
כסף וגו', ובנוי ממה שנאמר באינה וראינה וגו' כלומר ראינה יופי המלך ביום חתונתו ובקשואו:
ד (א) עיניך יונים, שהם דומים כרכותם ונקיותם ליונים (למרט חונד חונטולדיג), וקד מן
חבריה מפרשהו מלשון לא תונו ותרגומו בל"א (פערפיהרעריט), ובא שם עין על משקל
זכר כמו עיניו יקו: מבעד, הוא לשון מבכנים, שרוב בעד שנמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר

תרגום אשכנזי

שיר השירים ד

שַׁעֲרֵךְ כְּעֵדֵר הָעֹזִים שְׁגַלְשׁוּ מִהָרַ
גִּלְעָד: (ב) שֵׁנִיךְ כְּעֵדֵר הַקְּצוּבוֹת
שֶׁעָלוּ מִן־הַיַּרְחָצָה שְׁכָלָם
מִתְאַיְמוֹת וְשָׁכְלָה אֵין בָּהֶם:

כהוט

צווישען דיינען לאַקקען, דיין
האַר וויאגעמוזען = העערדע,
האַנגענד פֿאַן דעם בערגע
גלעד: (ב) דיינע צעהנע לעמ=
מער = העערדע, אין רייהען
וואָהל געאַרדנעט, אויס דער
שוועמע שטייגענד, אַללע
צווילינג = טרעכטיג, קיינעם
דער =

ר ש י

ערסל (איוב כ"ב) ומצעד הוא הדבר שהוא מצפנים לאותו צעד לכך הוא אומר מצעד: למתך.
לשון דבר המצמל' השיער שלא יפריח ללאת וזו היא השכנה והקישורים ולא יתכן לפרש למתך לשון
זומת שתהא התי"ו מאורסת בתיבה אלא כן היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפיכך בה
פעולת נקבה או לוי"ו לפעולת זו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת
כמו קנה חדשה ושבחה זכר לזכר עולת שבת כשבתו ותי"ו של למתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום
ה"א ויהא גם הקישור למה וכשהוא סמוך לתחו לזכר או לנקבה תהפך ה"א לתי"ו כגון שפחה
תהפך לומר שפחתו שפחה וכן אשה אמתו אמתה ערוה ערותה וכן זה למה למתו למתה למתי
למתך: שגלשו = שנקרחו גבח מתורגם גליש כשהנהמות יופדות מן ההר נמלא ההר נקרא וממורט מהם:
(ב) שניך בעדר הקצובות וגו'. אף קילום זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות על סדורן
בלמר וסדר עדר הר-לים הברורות מאר האן בקלב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון לזיחר בלמרן
שעושין אותן לכלי מילת וגמרין אותם מעת לידתן שלא יתלכלך הזמר ורוחנין אותם מיום אל יום:
שכולם מתאימות. לשון מחוס אין מתום בנשרי (תהלים ל"א) כלומר תמימות אינטרי"א בלע"ז
(גאנץ, פּוֹלֶקְטִישׁען): ושולה. שום שכול ומים אין בהם ולאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל
שבורתים ואוכלים אויביהם בשיניהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות
ולא יתלכלכו בעבירה ולאמר קילום זה על שנים עשר אלף איש שכבדו על מדין בקלב ומניין שלא
נחשד אחד מהם על הצרות שנאמר ולא נפקד ממנו איש (במדבר ל"א) ואף על ההרור הלב הביאו
בפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהציד עליהם הכתוב ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר
הכהן

ב א ו ר

אחר, ומצעד הוא דבר שצפנים לאותו צעד לכך הוא אומר מצעד למתך, לשון דבר המצמלם
הזער שלא יפריחו ללאת וזו היא השכנה והקישורים (מדברי רש"י), ולדעת ר' יונה פירושו מסוה
(שוניער), אמנם הרד"ק כתב שפירושו ליטית הזער שמינה אשה על פניה, וכן הוא מתורגם
בל"א (אקקען) ונופל עליהם לשון מצעד לפי שהם מגינים משני כזי הפנים, וכן הוא אומר
בתהלים (ס"ט ה') עלמו מצמיתי אויבי שקר, והכפל רבו משערות ראשי אויבי חנם: שערך
בעדר העזים, יש מין עז השוכנת בהרים ובסלעים, ומבונה בל"א (כערגליגע, געזעזע), ושערותיה'
שזרות תלתלים, ומדרכם שיתלו בקרניהם החזקים בסככי האלנות העומדות גם על ההרים
ואוכלים העלים, גם משליכים את עצמם עי"ז משן שלע אחד לשן אחר, וזה שתרגם הרב
שגלשו (האנגענד). והתיבה הזאת מבוארת על פי מקומה, כי אין לה ריע במקרא, ומי אראה
בספרים ידועים לזירי התלתלים מימים הראשונים ההם, יצמוד על יופי המשל הוא: (ב) שניך
בעדר הקצובות, ריעו יגיד עליו שהטעם עדר רחלים (לקמן ו' ה') ונא התואר בלי המתואר
כדרך המליכה, וטעם הקצובות שיש לכל שורה ושורה סך קצוב אין האמת ארוכה או קצרה
מחברתה, וכן שניה שוות כלן בקומתן ומידתן, וזה יופי גדול, גם לבנות הם מאד, כרחלים
האלו שעלו מן הרחלה אשר גם התטהרו מחלאתם, והלבינו שצרותם. ומלת רחלה גם, ויקרא
בל"א (דיא טוועטשע): מתאימת, מבנין הפעיל והוא יולא שילדו תאומים ואין אחת בהן שגולה,
כלומר כל כך המה שוות. ויתכן עוד טעמו כמו ויהיו תאומים מלמטה אלל הקרשים, ומוסב
התואר על השנים גרידא שאין הפסק בין אחת לחברתה, וגם זה יופי גדול מאד, וטעם שולה
על

שיר השירים ד

תרגום אישכנזי סו

(ג) כְּהוֹטֵה שְׁנֵי שִׁפְתוֹתַי וּמְדַבֵּר
נְאוֹה כְּפִלְהֵר מוֹן רִקְתָּךְ מִבְּעַד
לְצַמְתְּךָ: (ד) כְּמַגְדֵּל דוֹד צוֹאֲרֵךְ
בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמֶּגֶן תִּלְוִי
עָלָיו כָּל שְׁלֵטֵי הַגְּבוּרִים: (ה) שְׁנֵי
שְׁדֵיךְ כְּשְׁנֵי עִפְרַיִם תְּאוֹמֵי צְבִיָּה

דער וועלכען פֿעהלט: (ג) וויא
ראָזענפֿארן דיינע ליפּפּען, דיא
שפּראַכגליעדמאַסען ליעבלִיך,
ווי אַם גראַנאַט דער רייטץ,
זאָ דיינע וואַנגען אַם לאַקקענע
האַרד: (ד) דייַן האַלז וויא דוד'ס
טהורם געבויט צור וואַפֿענע
בורג: טויזענד שילדע הענע
גען דאַראַן, אַללער העלדען
שילדע: (ה) דייַנער בריסטע
פאַר איין יונגעס רעהעפֿאַר
צויללינגע איינער מוטטער,

הרעים

ר ש י

הכהן וגו' ולא הכריז אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כְּהוֹטֵה שְׁנֵי שִׁפְתוֹתַי. נאות להבטיח ולשמור הנטת' כמו עשו המרגלים לרחש הזונה שאמרו לה את חקת חוט השני וגו' (יהושע ב') ושמרו הנטת' ומדברך. דבורך והרי הוא מנזרת הנדברים כך אלל הקירות (יחזקאל ל"ג) אז נדברו יראי ה' (מלאכי ג') פלתי"ן בלע"ו (ביקראע, געפליספער, געשוועטץ): רקתך. היא גובה הפנים שקורין פומל"יים בלע"ו (וויטניגן, בטקען) אלל העינים ובלשון גמרא קורין אותו רומני דאסי' ודומין לפלח חלי רמון כנחון שהוא אדום וסגלגל הרי קילום בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שניך מלאים מזות כרמון: מצעד לצמתך. כצפנים לקיזוריך: (ד) כְּמַגְדֵּל דוֹד צוֹאֲרֵךְ. קומה זקופה נוי נאשה והדוגמא כמגדל דוד הוא סלודת ליון שהוא מקום חזק ועופל ומכלר כך הוא צוֹאֲרֵךְ זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומכלרן של ישראל ואתו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד לזרותיו וגוי מלאכת תבניתו והוא מגזרת מלפנו מנהמת ארץ (איוב ל"ה) והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שנתרמי' ונתבני': אלף המגן תלוי עליו - כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם בנותלי המגדלים: שלטי. אשפות שנותנין בהן חכים וכן הכרו החלים מלאו השלטים (ירמיה נ"א) ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה יולאה שהתורה מגן לישראל ויש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם דבר לוח לאלף דור (ד"ה א' ע"ז): כל שלטי הגבורים. מזינו שהתלמידים נקראים על שם חלים ושלטון בענין שנאמר בחלים ציד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם (תהלים קכ"ז): (ה) שְׁנֵי שְׁדֵיךְ. המניקים אותך זה משה ואהרן: כשני עפריים תאומי צביה. דרך צביה להיות יולדת תאומים

ב א ו ר

על שן רועה שחלקי' נופלים אחת אחת: (ג) השני, מין צבע אדום, ועיין באור הרב המתרגם בספר נתיבות השלום בפ' תרומה, ובאן תרגם לפי יופי המליצה כל"א: מדברך, שם בתוספת מ"ס והוא לדעת המפרשים כמו דבורך שדברך נעים, ולדעת הר"ם הוא שם לכלי המצטט, ומ"ס האמנ"תיו קלת לעד ובעורו מקום הדבור, והטעם שיכולה לחדך המלות היטב ולדבר נאפה ברורה: כפלה, לשון בקיעה כמו פולח וזקע (תהלים קמ"א), ורמון פרי ידוע ומראהו אדמדמת: רקתך, לדעת רד"ק וראב"ע פרושו מה שקורין כל"א (שולחן) ונקראת רקת על מעוט הנצר שנה, כמו דקות נצר (בראשית מ"א), וכמו כן פירש"י באופטים ד', ובאן בתר רש"י הוא גובה הפנים שקורין פומיליש (פאממע), והוא חלק העליון מהלחי, ואדמימות בלחי הוא נוי ויופי באדם: (ד) לְתַלְפִּיּוֹת, מחובר מן חל צבי"רי ומן פיית שהוא לשון מרבות, כלומר שהוא בנוי להיות בחוכו הקרבות מן אנשי מלחמה והוא מה שקורין (פרוענח, וויטפֿענבורג), וחד מן חבריא אמר חל מן תלה כלומר בנוי לתלות שם הפיות, והענין אחד, ודמה לוארה למגדל כלומר שהוא עגול וזקן וזקופה וקופה כמגדול הזה, וגם לוארה מקושט בתרומים, כמגדול המקושט במגינים ובשלטים: שלטי, מיני הנשק וכן השלטים ענינו כמו מגינים (ראב"ע) וכן מתורגם כל"א, אבל רש"י פי' שלטי אשפות שנותנין בהם חכים, ומה שאמר בתחלה אלף המגן ואז"כ כל שלטי, יתכן שאמר אלף תחת סכום מיוחד, כמו שנאמר לפעמים שנעה או שלשה, או נאמר כי מלת כל מוסב למעלה, כלומר כל האלף היו שלטי הגבורים, ויתורגם (ויטער טוידע דער העלרען), והראשון יותר נכון: (ה) תְּאוֹמֵי צְבִיָּה, כן שניהם שקולים ואווים זה כזה (ד"ש י').

חרגום אשכנזי

וירדענר אונטער ראוען.

(ו) „בזו דער טאג זיך קיהלט, בזו דיא שאטטען ווייכען, ווילל איך צום מיררהען-בערגע, צום ווייהרויך-היגעל געהען.“

(ז) גאנץ ביזט דוא שעהן, א מיניע שעפערין! קיין פערה- לער איזט אן דיר! (ח) מיט מיר פאם לבנון קאם, מיניע ברויט! מיט מיר, פאם לבנון;

שויה פאן דער העהע אמנה, פאן שניר אונר חרמון ווייט אומהער, פאן דער לעוענוואהנונג, פאם

שיר השירים ה

הַרְעִים בְּשׁוֹשָׁנִים: (ו) עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים אֲלֶיךָ לִי אֶרֶץ-הַר הַמּוֹר וְאֶרֶץ-גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: (ז) כָּלֶיךָ יִפֶּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ: (ח) אֲתִי מְלַבְּנוֹן בְּלָה אֲתִי מְלַבְּנוֹן תְּבוּאֵי תְּשׁוּרֵי וּמְרָאשׁ אֲמָנָה מְרָאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מְמַעֲנֹת

אריות
פאן דער לעוענוואהנונג, פאם

ר ש י י

כך שניהם שיים שקולים זה כזה. ד"א שני שדיך על אס הלוחות תאומי לביה שהם מכוונות במדה אחת ה' דברות על זו וה' דברות על זו מכוונין דבור כנגד דבור אנכי כנגד לא תרלח שהרולח ממעט את הדמות אל הקב"ה לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה חזר ע"ז דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים. לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו ליטבע לשקר. זכור כנגד לא תענה מי שהוא בדת יהודי ומחלל את השבת מעיד שקר צבוראו לומר שלא שנת בשנת בראשית. כנר כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו: הרועים. את לאנס בשאנים ומדריבם אותם בדרכ נוסה וישרה: (ו) עד שיפוח היום. עד שתפצט החמה: ונסו הלללים. הוא עת ארב וחוס היום אני אלילך ואת עריבה עלי: היום. הוא השמש וכן לרוח היום (בראשית ג') וכן כי הנה היום בא בוער בתנור (מלאכי ג') ומשיפוח היום אלך לי להר המוריה בבית עולמים כלומר משחטאזו אז לפני לחלל את קדשי ולנאץ מנחתי בימי חסני ופנתם אסתלק מעליהם וטעו משכן היה ואנחר לי בהר המוריה בבית עולמים ושם כולך יפה ומום אין בך וארכה אס כל קרננותיך: (ח) אתי מלבנון בלה. כשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי וכשתצבו מן הגולה אני אשוב עמכם ואף כל ימי הגולה בברתך לי אר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי כשתגלו מלבנון זה אתי תבואי ולא כתב אתי ללבנון לומר משעת יליאתכם מבאן עד שעת יליאתכם באן אני עמכם בכל אשר תלאו ותבאו: תשורי מראש אמנה. בקבלי את נדקך תסתכלי ותתצונני מה שבר פעולתך מראשית האמונה שהאמנת בי לכתך אחרי במדבר ומסעותיך וחניותיך על פיוביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג דבר אשר מראש אמנה הר הוא צנבול פמונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלאן משנה טורי אגנון והר ההר שנאמר בו מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר (במדבר ל"ד) וכשהגלויות נקבלות ומגיעות אס הם כופים משם ורואין גבול

ב א ו ר

ונעתיק פה דברי הר"י עראמה וז"ל ולפי שהיתה עדיין ארוסה אליו לא קלסה בה כי אס בשמנה תאריס כולם נראים מנחון בכל הבתולות, העיני' השער השנים תאר אותם בנקיות ולובן ושווי וכלי חסרון, השפתיים שהם אדומים, כלי הדבור, הרקה, הזוואר, והשדים לפי שהכלי שווי בהן חסרון, ועל הלגיעות אשר הרועים בשאנים כי העפרים הרועים בשאנים אס ירכה האדם לקמתם יבואו החוחים בצפו ויעצם, וכמו כן היא מקפדת עליהן. והנה היא מרוב לגיעותה לא רתה שיקלס אותה עוד פן תכלס ולכן השיאה אותו לדבר אשר ואמרה עד שיפוח היום כדלעיל, ואפשר שנונה בזה לעת מועד לכשתהי' מותרת לו, כדי לכלוא מעט תאותו ולא תגבר ויתר מדאי, אבל הוא לא ימנע עי"ז כי אס יוסיף לפארה כלך יפה וגו': (ח) אחי, כלומר אל תלכי אל הר המור רק אתי תלכי מלבנון: תשורי, תסתכלי כמו אשורנו ולא קרוב: מראש, מהר אמנה, ואיכות ההר הזה כבר פירש ובאר אדונינו הרמב"מ ז"ל בפרשת מסעי, וגם שניר ידוע מתורת משה כמו שנאמר והאמורי יקראו לו שניר (דברים ג' ט'), וההר הזה הוא חלק מהרי

שיר השירים ד

תרגום אשכנזי סח

אֲרִיזוֹת מִהַרְרֵי נְמָרִים :
(ט) לִבְבַתְּנִי אֶחָתִי כֹלָה לִבְבַתְּנִי
בְּאַחַד מְעִינֶיךָ בְּאַחַד עֲנָק
מִצִּוְרֵיךָ : (י) מֵהַיָּפוֹ דְדִיךָ אֶחָתִי
כֹלָה מֵהַטְּבוֹ דְדִיךָ מִיּוֹן וְרֵיחַ
שְׁמֵיךָ מִכָּל־בְּשָׁמִים : (יא) נִפְתַּח
תַּטְּפָנָה שְׁפֹתֶיךָ כֹלָה דְבִשׁ
וְחָלַב תַּחַת לְשׁוֹנֶיךָ וְרֵיחַ שְׁלֵמֶתֶיךָ
כְּרֵיחַ לְבָנוֹן : (יב) גֵּן וְנָעוֹל אֶחָתִי

פֶּאָם לַעֲפָאָרְדֵּנְנֵעִיבְרַגַע .
(ט) דוא רויבסט מיין הערץ
אָ שוועסטער, ליעבע ברויט!
דוא רויבסט מיין הערץ מיט
דיינער בליקקע איינעם, מיט
דיינער שניהרע אָם האַלוע
איינער; (י) וויא האַלד אויט
דיינע ליעבע, שוועסטער,
ליעבע ברויט! וויא ויסער דיינע
ליעבע אַלס וויין! דיינער זאַל-
בען דוֹפֶט, אַלס אַללע זיירצע!
(יא) האַניג טריעפֿט פֿאַן דיי-
גען ליפּפען, ברויט! אונטער דיי-
גער צונגע, מילך אונד האַניג
אונד דיינע קליידער דוֹפֿטען,

כחה קרי
וויא לבנון דופטעם. (יג) מיין וואהל פֿערוואהרטער גארטען, כיוט דוא, שוועסטער ברויט!

פֶּעֶר־

ר ש י

ארץ ישראל ואוירה של א"י ושמי' ואומר' הודייה לכך גאמר תשורי מראש אמנה: (ט) לבנתני. משכח
את לבני אליך: באחת מעיניך. הרבה דוגמות טובות שניך לולא היתה ביד אלף אחת מהן הייתי מחנכה
ביותר וכל שכן ככולן וכן באחת ענק מכורוניך באחת מרבידי ענקי קיזוטיך הם תכשיטי מלות ישראל
מזויינין בהם. דבר אחר באחד ענק באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד וזה אברהם הנקרא ענק
האדם הגדול בענקי: (י) מה יפו דודיך. כל מקום שהראית לי שם חנה יפה הוא צעיני גלגל סילה נוב
נבעון ובית עולמו' הוא אסד הבבלי (ביזר יום א' דפסת) מנוחה ושאר ועוד' מנוחה ירושלים ושאר
וייעודים מקום אנתועדה שם אכנה לישראל: וריח שמניך. שם טוב: (יא) נופת. מתוק: הטופסה
שפתותיך. טעמי תורה: וריח שלמותיך. מלות הגונות הנוהגות בשלמותיך ליגית תכלת בגדי כהונה
איסור שטנו: (יב) גן נעול. על שם לניעות בנות ישראל שאין פרוות צעריות: גל נעול. יש
לפרשו לשון מעיין כמו גולות עליות (יהושע ט"ז) ויש לפרשו לשון שער והוא לשון ארמי בגמרא טרוקו
גלי

ב א ו ר

מהרי לבנון, וזה יעיד קלת על מה שהערנו לעיל מבית יער הלבנון, ונודע לנו מכותבי המסעות
שתאזה היא לעינים מאד לראות מראשי ההרים הזה למרחוק, כי העמקים סביבם מלאים דשאים
ופרחים, ועל שפתם נחלי ומעיני מים נוזלים מן ההרים הגבוהים, עד כי לא תשבע עין מראות.
אך מה שאמר מראש שגיר וחרמון משמע ששני הרים היו, וכאשר מלאנו בהם דברים נראה כי
הר אחד הוא, ואפשר שגם כאן טעמו מראש הר הנקרא שני וחרמון: (ט) לבנתני, לקחת לבני,
כי זאת מהגולת הפיעל לשמש לפעמים בנין וסתירה, כמו לדגנו, כרזו להסיר הדגן אף כאן
לבנתני הסירות את לבני: מעיניך, שם עין אינו נופל לבד על עגם הכלי (דמש זויגע) כי אם
גם על חלקי הראיה (ריח בויקקע) ואמר כאן באחד מעיניך כלומר בעת שראית אותי אף נסקירת
עין אחת משבת את לבני ממני להיות לך כמו. שאמר כל"א (דוח החפוט מיד היגאעריססען).
ויתכן ג"כ לאמר שהשיר הזה מוסב עוד למעלה, וטעם לבנתני במשמעו גתת לי לב (דוח וואַכסט
חיר הערץ) לפי שאמר לעיל תשורי ממעונות אריות וגו' אמר עתה כי לא אירא מהם אם את
תהיה עמדי, לפי שאחד מעיניך לבנתני שלא אחת ולא אירא: (יא) נפת, ענינו ההולה והנעימה
בלומר המתוק אשר יול מדבר מה, ושאר גוף בפלס ב"שח שזראו בוש: (יב) גן נעול, את

דומה

הרגום אשכנזי

פערשלאַכסענער קוועלל ביזט
דוא, ברוננען זיגעל-בעוואַהרט;
(יג) דייע געוועכסע, איין פאַ-
ראַדיעס פֿאַן גראַנאַטען מיט
קעסטליכער פֿרוכט, מיט צי-
פערן אונד נאַרדען; (יד) נאַר-
דום אונד קראַקום, קאַננאַ אונד
צינגאַמאַן, ווייַהרויך-שטוידען
אַללרלייאַ; אַלאַע אונד טייר-
הען, אונד אַללע ערלע וויר-
צע; (טו) ווייַ נאַרטענברוננען,
קוועלל לעבענדיגען וואַססערס
דיא ריעזעלן פֿאַן לכנון. —
(טז) אויף, נאַרדווינד; זידווינד
קאַמט

שיר השירים ד

כֹּלָה גַלְגָל וְנֶעוּל מַעֵין הַחַתּוּם:
(יג) שְׁלַחֲךָ פְּרָדִים רְמוּנִים עִם פְּרִי
מִגְדִּים כְּפָרִים עִם-נְרָדִים: ^{חצי}
(יד) גִּרְדֵּי וְזִכְרֶכֶם קָנָה וְקִנְמוֹן עִם
כָּל-עֵצֵי לְבוֹנָה מֵר וְאַהֲלוֹת עִם
כָּל-רֵאשֵׁי בְשָׁמִים: (טו) מַעֵין
גְּנִים בְּאֵר מִים חַיִּים וְנִזְלִים מִן-
לְבָנוֹן: (טז) עוֹרֵי צִפּוֹן וְבוֹאֵי תִימָן

הפיהי

ר ש י

גלי: (יג) שלחך. ארץ יבשה קרויה בית השלחין ונריך להסקותה תמיד וזהו בית הנבעל יפה
הימנ' וכאן קילס היבש שלחך הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שנישאל
מרטיבים מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין
גנים. כל זה מוסב על שלחך ומקלסן נמעין המשקה אותן והדוגמא על שם טבילות טוהר שנות
ישראל טובלות: ונזלים מן לבנון. משקום נקיות צאין עבירת טיט: (טז) עורי לפון ובואי תימן.
אחר שערב עלי ריחך ונוי משכנותיך אני מלוה את הרחות לפון ותימן להפיח בנגד ללאת ריחך
הטוב למרחוק. והדוגמא על שם שהגליות מתקבלות ומכל הגוים מכיאים אותם מנחה לירושלים ובימי
הבנון יהיו ישראל נקבכים שם למועדים ולרגלים וישראל משיבין יבא דודי לבנון. אם אתה שם הכלל שם:
באתי

ב א ו ר

דומה לכן סגור שיש לו ריח טוב מנחון ולא יכול אדם להבנש שם (ראב"ע) כלומר לנועה את
גל, לשון מעין כמו גולת עליות (רש"י), ונקרא המעין גל בעבור סובבו מלשון וגללו את האבן
(רד"ק). ואחר שהחל לדמות אותה לכן, השלים המשל כולה בפסוקים הנאים ויאמר: (יג) שלחך,
השעיפים הפארות וכל הפארות נקראים שלחים, והוא נגזר מן שלח כלומר האילן שלח אותם
הזולה, וכן מתורגם בל"א (געוועכסע): פֿרדס, בן שרשו והוא גן נאה ומהודר וכן שמו בשאר
לשונות (פֿאַררדיס) כנודע: כפרים, הקבון מן כופר הנאמר למעלה וכן נרדים הקבון מן נרד,
וטעם מגדים כמו ממגד ארץ ומלוה (דברי ל"ג) לשון מעדנים, המשונחים בפירות: (יד) וכרכום,
הוא מה שקורין בערבי זעפראן (מרד"ק) והוא (זעפראן) ובלשון רומי (קרקוס) וכן מתורגם בל"א:
קנה, הוא קנה בושם וכן כתב המתרגם הארמי, וקנה נוסמא וכו' (געוויילרקהר) ובלשון רומי
ג"כ (קֿאַננאַ) וי"א שהוא (קֿאַווס) בל"א: קנמון, בן שמו ג"כ בלשון רומי אלא שנחלק הקו"ף
לכד"י כדרכו כמו קיסר (לעזר), אף כאן קנמון (ליניקוואן) והוא בל"א (לייווט, קֿאַדער קֿאַנעט)
והוא קליפה הפנימית מעץ ידוע וימלא בחלק אזיע ואמעריקא, וריחו נודף וטוב מאד כנודע.
ובאור עני לבויה עיין בפ' כי תשא בבאור הרמב"ם ז"ל: ואהלות, מין בושם כמו באהלים
נטע ה' (מראב"ע) והוא הנקרא (פֿאַקע), והרד"ק כתב שהוא הבושם הנקרא סנדל, ויהי'
לפ"ו מין ממיני התמרים כי בן נקרא בלשון רומי (זענרלידעס, דאָטטענבוין). וטעם ראשי
בשמים המובחרים בבשמים, כמו ואתה קח לך בשמים ראש (שמות ל'): (טז) עורי, אחר שדמה
אותה לכן אמר רוח לפון בואי והפיחתי בגני שזלו בשמיו, ושיתענג בהם. ולפי שגם היא אמרה
שימתין למלחות תאותו עד שיפוח היום, לכן נקט מהרוח שיבוא מהרה. ולדעת סד מן חבריא

מאמר

שיר השירים ד ה

הִפִּיחֵי גִנִּי יוֹלוּ בְשָׁמְיוֹ יבֹא דוֹדִי
לִגְנוֹ וַיֹּאכַל פְּרֵי מִגְדָּיו׃
ה (א) בָּאתִי לִגְנִי אֶחְתִּי כִּלְהֵ
אֲרִיתִי מוֹרֵי עִם־בְּשָׁמִי
אֶכְלֶתִי יַעֲרִי עִם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי
יַיִנִּי עִם־חֶלְבֵי אֶכְלוּ רַעִים שְׁתוּ
וְשָׁכְרוּ דוֹדִים׃ (ב) אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי
עָר קוֹל וְדוֹדִי דוֹפֵק פֶּתַח־רֵי

חרגום אשכנזי סמ
קאממע! דורכ׳וועהע מיינען
גארטען, דאס זיינע ווירצע פלי-
סען! זאגעהע דען מיין פֿרײנד
אין זיינען גארטען, אונד
עססע ויינע קעסטליכע פֿרוכט.

ה (א) איד קאם אין מיינען
גארטען, שוועסטער,
ליעבע כרויט! אונד בראך פֿאָן
מיינען מירעהן פֿאָן מיינען וויר-
צען אב; איד אס פֿאָן מיינעם
זיימע, זאממט מיינעם האָניג,
אונד טראַנק פֿאָן מיינעם וויינע
זאממט מיינער מילך. — עס-

אחתי

סעט מיינע געליעבטען, טרינקעט איהר מיינע פֿרײנדע, אונד ווערדעט בערוישט! —
(ב) איד שלאָפֿע, אַלליין עס וואַכט מיין הערץ; שט ממע מיינעם ליעבען! ער קלאַפֿעט

ר ש י

ה (א) באתי לגני. בימי חנוכת הבית: אריתי. לקטתי והוא לשון משנה במלא אורה וסלו ואף לשון
מקרא וארוה כל עוברי דרך (תהלי'פ') ונאמר ע"ה הקטרת שהקטירו קטרת ימיד הנשיא'על מזבח
החילון ונתקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות וע"כ נאמר אכלתי יערי עם דבשי' דבש שהוא גדל
בקנים כענין של זיערת הדבש (ע"א י"ד) ויערת הוא לשון קנה כמו ותשם בסוף (שמות ב') ואויסיה
זיערה ומולצין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב תבה אכלתי יגרי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את
שאינו ראוי עם הראוי קטרת נדבה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה נדבה ואני
קבלתי בו ביום: שתיתי ייני. הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ולחו מחלב: אכלו רעים. נאהל מועד
אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שחו ושכרו דודים. אלו ישראל א בלי נשר זבח השלמים
שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלוחה ושקטה בבית ראשון נושאתי מעבוד
הקב"ה כישנה ונרדמה: ולבי ער. זה הקב"ה כך נדרש בספיקתא. ולבי ער. הקב"ה שהוא
לור לבני וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. משרה שכינתו על הנביא' ומזהיר על
ידיהם השכם ושלות: סתמי לי. אל תגרמי לי שאסתלק מעליך: שראשי נמלא טל. לשון אדם
שנא בלילה דופק על פתח אהובתו אומר כן בשביל חבתך באתי בלילה נעת הטל או הגשם והדוגמא
שראשי נמלא טל שאני מלא רצון ונחת רוח אברהם אביך שערכו עלי מעשיו בטל והאני בא אליך
טעון

ב א ו ר

מאמר עורי לפון וגו', הם הם דברי האהובה: יבוא דודי לגנו, תשובת האהובה אחר שיסוח
היום כעין משל דודה, והר"י עראמה ז"ל צעל עקידה כתב שטעם יבוא לגנו כטעם גן ועול
לדעיל, והרמב"ם להר"ם שם בענינים נאלה באשר יראה הקורא בספרו:
ה (א) אריתי, לקטתי וכמוהו וארוה כל עוברי דרך, ואכלתי יערי, זה חלית הדבש ובל"א
(הקניגזייט, ווועבע) כלומר שבע אני מכל טוב ולא חסר לי מאומה מהתענוג, ומרוב שמחתו
הזמין לסעודתו ריעיו ואוהביו, לאכול ולשמות, באשר אמר אכלו רעים! שחו ושכרו דודים!
וכזה נשלים הסדור הג', אשר החל מעת שנתארסה כמו שכתבנו למעלה מי זאת עולה וגומר
וקיים אחר נשיאתה לנעלה: (ב) אני ישנה, השיר הזה כולו מחמדים, ואין בכל השירים הנכתבים
פה שיר שלם כמוהו. ואמרה ולבי ער, באורו שחשבת והייתי נאהובי, כי גם בסעיפים ובחזיונות
לילה, גם במלוא אדבר בו, וטעם דופק לשון הכות על הדלת כמו מתדפקים על הדלת (שוכטי'
י"ט)

אֶחָתִי רַעִיָתִי יוֹנָתִי תַמְתִּי
 שׁוֹרֵאֲשֵׁי נִמְלֵאֲתֵי טָר קוֹצוֹתַי
 רִסְיִי לַיְלָה: (ג) פִּשְׁטֵתִי אֶת־
 כַּתְנֵתִי אֵיכָכָה אֲרַבְּשָׁנָה רַחֲצֵתִי
 אֶת־רַגְלֵי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם:
 (ד) דוֹדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹזֶר וּמְעֵי
 הַמָּוֶה עָלָיו: (ה) קָמְתִי אֲנִי לַפְתָּח
 לְדוֹדֵי וַיְדִי נִטְפוֹ מֹזֶר וְאֶצְבְּעֵתִי

מור

ר' דגושה

און! טהוע מיר אויף שווע-
 סטער! מיינע שעפערקין! מיין
 טייכען, מיינע פראממע! מיר
 איזט דאוהויפט פאלל טהויעס,
 נאכטסטראפפען פאלל דיא
 לאקקען. (ג) מיין קלייד איזט
 אויסגעצאגען, וויא זאלל אי'ס
 זויערער אנציעהען? מיינע פיי-
 סע דיין געוואשען, זאלל איך
 זיא וויערער בעזודעלן? (ד) מיין
 ליעבער שטרעקטע דוד'ס
 גיטטער זיינע האנד, מיין הערץ
 שלוג מיטליידספאלל; (ה) דא
 שטאנד איך אויף, דעם ליעבען
 אויפצוטהון; מיינע הענדע טראפען מיררהע, נאכסע מיררהע מיינע פינגער, איבער דיא

ר ש י

טעון זכרות ושלום שר מעשים טובים אם תשובי אלי: קוולותי רסיסי לילה. אף בידי
 הרבה קבילות מיני פורענו' ליפרע מעוזבי ומנאלי. על הוא לשון נחת: רסיסי לילה.
 גשמי לילה שהן טורח ועייפות. רסיסי תרגום של רביבים ורביבים עלי עשב (דברים
 ל"ב) ורסיסי מלקואל. קוולות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין פלוני'לם
 (התחלוקקען) ולפי שחזו המקרא בלשון טל ומטר חזו בלשון ראש וקוולות שדרך טל
 ומטר ליאחו בשער ובקוולת. ויש לפרש על ורסיסי לילה שניהם לטובה שר מלות קלות
 הנחת ליעשות בטל ושכר מלות חמורות הקצות בטורח רסיסי לילה: (ג) פשטתי את
 כתנתי. כלומר ככר למדתי לעלמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד כענין שאמר ומאז
 חדלנו לקטר למלכת השמים וגומר (ירמיה מ"ד) שהיו הדרכים האלה ישיים בעיניהם ולשון פשטתי
 את כתנתי רחמתי את רגלי לשון תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת לפי שפתח
 הכתוב בלשון אני ישנה קול דודי דופק סיים בלשון תשובה הנופלת על לשון דופק על הדלת בעת
 משכב האינה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החזר. שאלל הדלת וראיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי
 לשוב לאהבתו ולפתוח לו: (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש
 חפלה

ב א ו ר

י"ט, ואמר אהבנה לה פתחי לי הדלת: תמחי, הנפרד תמה והוא לשון תמים תהי' שהיא
 אהבת אהתו לבד מכל שאר הנערים ובלב שלם. ובאר טעמו בילא אוכל עוד לעמוד בחזן מחמת
 הקרח והקריר', כי ראשי מלא מטל המקרר אותי ובא רי"ש שראשי בדגש לחסרון רי"ש אשר,
 והוא דרך זר ונמסר עליו במסורה. וטעם קוולותי, הם דבוקי שערות הראש המדובקים יחד
 בסופן, ודרך הטל והאדים לאחוזה בהן ולנוח עליהן. וטעם רסיסי ענינו זילופי לילה כי תרגום
 ורביבים ורסיסי, והם האדים העולים בלילה. ובתב הר"י שראמה שהזכיר לפייס אותה לפתוח
 הדלת ל' מיני אהבה זהם, אמותי האמה, שהיא אהבה טבעית, רעיתי, אהבת המועיל שהיא
 הריעות, יונתי אהבת זוגות, תמתי אהבת טוב ושלמות, ועל כולם סבה הנרחית שראשי וגו'
 עכ"ל: (ג) אטנפם, לשון געול הוא בדברי מו"ל והמקרא הזה תשובת האהובה הוא: (ד) מן
 החזר, הנקב שיש בדלת סמוך אלל המנועול, לפתוח בעצמו הדלת או לבקשה בדרך המתחננים
 שפושטים ידיהם, וראיתי ידו, ונהככו עלי המון מעי לרחם עליו: (ה) גטפו מור, רש"י בזה
 בלומר בלב שלם ובנפש חפלה כמשקשעת עצמה להתאהב על אישה זרית טוב. וי"מ לכן נטפו מור
 לפי שהיה מנהגם בימים ההם כמו שהיה גם אלל אנשי יון למאזן דלת הבית אשר שם האהובה
 בשמן העוב, ולכן אמרה באשר רליתי לפתוח הדלת ידי נטפו ממור אשר היה על בפות המנועול:
 עובר

שיר השירים ה

מִזֹּר עֵבֶר עַל כַּפּוֹת הַמִּנְעוּלִים: (ו) פִּתְחֵתִי אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי חֶמֶק עֵבֶר נִפְשִׁי יֵצֵאָה בְּדַבְרֵי בְקִשְׁתֵּיהֶן וְלֹא מִצְאֵתֵיהֶן קָרָאתִיו וְלֹא עֲנִנִי: (ז) מִצְאֵנִי הַשְּׂמֵרִים הַסְּבִיבִים בְּעִיר הַכּוֹנִי פָּצְעוּנִי נִשְׂאוּ אֶת־רִדְדֵי מַעְרֵי

שמרי

ר ש י

תרגום אשכנזי ע

ריגעל אים שלאססע; (ו) איד מואט איהם אויף דעם ליבען, מיך ליבער וואר ענטוויכען, וואר היין! ענטגאנגען וואר מיד מיינע זעלע, אלס ער זא צו מיר שפראך, נון זוכטע איד איהן אונד פאנד איהן ניכט; איד ריעף איהם צו, קיינע אנט- ווארט קאם צוריק; (ז) מיך פאנדען דיא היטער, דיא אין דער שטארט אומגעהען, דיא שלוגען מיך, פערוואונדעטען מיך; מיינען שלייער נאהמען דיא

כפלה במקשטת עלמה להתאהב על אישה בריח טוב: מור עובר. ריח עובר ומתפשט לכל לך: ודודי חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו חמוקי ירכיך (שיר ז') סתרי ירכיך על שם שהירך נסתר וכן עד מתי תחמקין (ירמיה ל"א) תסתרי ותתלסי מחמת בואה שמעלת בי: נפשי ילאה בדברו. ואמר לא אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתח: בקשתיהו וגומר. מלאוני הזמרים הסובבים בעיר. ותופסין גנבים המהלכים בלילות: הכונו פלעוני. חבלו בי חבורה כל פלע לשון מכת כלי זיין הוא נורדור"א בלע"ז (בדפוס פראגר"א כתוב נכרו"א), מלה נוגעת וחוונע): רדודי. עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת געוירס המתאוונת על בעל נעוריה ומבקשתו וזו היא הדוגמא דודי שלח ידו מן החור בשאמרתי רחלתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אשוב מן עבודה זרה שבמרתי בה: שלח ידו. והראה נקמתו בימי אש: והביא עליו חיל מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו אבנים גדולות וגומר (ד"ה ב' ב"ת) ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושב בכל לבו לדרוש להקדוש ברוך הוא וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שפורש בחלק דקו מדן ועד באר שבע ולא מלאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מלאו איש ואשה שאין בקיאים בהלכות שומאה ועברה וכו' וידי נטפו מור וגומר אף יאשיהו נאמר בו זכמוהו לא היה לבניו מלך (מלכים ב' כ"ג) בי ראה פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו: (ו) פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר. לא ביעל גזירתו שנאמר בתזקיהו הנה ימים באים ונשא כל אשר בניתיך וגומר (ישעיה ל"ט) ומבניך אשר תוליד אלו דניאל חנניה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה הכניאה הכני מביא רעה אל המקום הזה ואל יושביו וגומר (ירמיה י"ט). ואומר וכמוהו לא היה לבניו מלך אך לא שב'ה' מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה' גם את יהודה אסיר מעל פני באר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת (מלכים ב' כ"ג): נפשי ילאה בדברו. ילאה ממני בדברו דבר זה: בקשתיהו ולא מלאתיהו. ואם תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים ולדקיהו שובו אלי ואשובה אליכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הפורענות ולהביא מלכותם בשום מן הגולה לנושעם מאין נתישה ולבנייתם מאין הורס: (ז) מלאוני הזמרים. נבוכדנצר ופילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום:

ב א ו ר

עובר, המור יחלק לשני מינים, יבש ולא, ואמרה היא מור עובר שהיא עובר על ידי דהיינו מור לח: (ו) חמק עבר, נחסר וי' החבור וכן שמש ירח, ועפע חמק סבב ממני כמו חמוקי ירכיך סבובי ירכיך: נפשי יצאה, רש"י פירש שאמר לא אבוא אל ביתך כי מתחלה לא אבית לפתוח, ויותר נראה נכון כמו שכתב הר"י עראמה, שפרשו חיות נפשה והרגשה ילאה ממנה כשדבר אליה דברי רבויים ותחזונים: (ז) פצעוני וגו', חשבה שומרי החומות לזונה ושכורה, כי אין מדרך הגנועות לאת באיזון לילה, וכל זה חשבתי לבלום מרוב אהבתי אותו: דודי, בלשון ישמעאל

חרגום אשכנזי

דיא היטער אויף דען מויערן *
(ה) איך בעשוועהרע אייך טע"ב
טער ירושלים! ווען איהר מיי
נען ליעבען פינדעט, אה! וואס
ווערדעט איהר איהם זאגען?
דאס איך קראנק פאר ליבע בין!

* * *

(ט) „וואס איזט דיין פריינד
פאר אנדערן פריינדען, א
דוא דער פרויען שענסטע!
וואס איזט דיין פריינד פאר אנה
דערן פריינדען, דאס דוא אונז
זא בעשוועהרעכט * (י) מוין

שיר השירים ה

שְׁמְרֵי הַחֲמוֹת: (ח) הַשְּׁבַעֲתֵי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם-תִּמְצְאוּ
אֶת-דּוֹדֵי מֵהַתְּגִידוּ לוֹ שְׁחֹלֶלֶת
אֶהְבֶּה אֲנִי: (ט) מֵהַדּוֹדָךְ מִדּוֹד
הַיָּפָה בְּנָשִׁים מֵהַדּוֹדָךְ מִדּוֹד
שְׁכָכָה הַשְּׁבַעֲתָנוּ: (י) דּוֹדֵי צֶחַ
וְאָדוּם דָּגוּל מִרְבֵּבָה: (יא) רֵאשׁוּ
כְּתָם פִּזוֹ קִצּוֹתַי וְתִלְתְּלֵימִּשְׁחָרוֹת

כעורב

פריינד איזט ווייס אונד ראטה, פאן פיעלען טווענדען ערקאהרען; (יא) זיין
הויפט דאז פיינסטע גאלד, זיינע לאקקען קרוין אונד וואללענד, וויא ראבענשווארץ;
זי"ב

ר ש י

נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. אף מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה בענין
שנאמר על חומותיה ירושלים וגומר (ישעיה ס"ב) הם הליתו זו את האור בענין שנאמר ממרום שלח
אש וגומר (איכה א'): (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בחנניה מישראל
ועזריה מוסרים עמכם לבגזן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי החפלה ואת דורושל מרדכי
בימי המן: אס תמלאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבקש מכם להעיד עלי בענין שנאמר
יתנו עידיהן וילדקו (ישעיה מ"ו): מה תגידו לו. שחשדו עלי שנשביל אהבתו חליתי ביסורין קשים
ביניכם יבא נבוכדנצר ויעיד יבא אליפו וכופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את החורה:
(ט) מה דודך מדוד כך היו שאלין האומות את ישראל מה אליכם מכל האלהים שכך א"ס
נשרפם ונללבים עליו: שכנה השבעתנו. להעיד לו על אהבתך: (י) דודי אה. לכן כמו לחו
מחלב (איכה ד'): ואדום. דגול מרעבה. אפרש תחילה כל הענין לפי שפשוטו בקילוס
נוי בחור כשהוא לכן ופניו אדמוניות: דגול מרעבה. נדגל בחילות הרבה רבים חילותיו
רצנות הרבה קרויין רעבה שנאמר רעבה כלמת השדה נחתך (יחזקאל ט"ז): (יא) ראשו,
מנהיק ככתם פז: כתם הוא לשון סגולת מלכים שאורין נבית גזייהם וכן ישא הכתם
הטוב (איכה ד') וכן ולכתם אמרתי מבטחי (איוב ל"ח) וכן וחלי כתם (משלי כ"ה): קוולותיו
חלחלים. לשון חלויס פנדלו"ש בלע"ז (מלה נושמת, וואס פרייט אונד בעוועגליך הערעבהענגט):

ב א ו ר

ישמעאל לעיף (ראב"ע): (ח) השבעתי, לרוב דאגתה על פרודתה אמרה, בנות ירושלים! אני
משביע אתכם באם תמלאו את דודי, שתגידו לו שחולה אני מחמת אהבתי אליו, כי היא יראה פן
יחשוב בעבור מניעת פתיחת הדלת שגתה מאחריו: (ט) מה, שאלת בנות ירושלים אליה כי
היה לזר בעיניהן בקשתה המופלגת, ושאלו מה דודך יותר טוב משאר דודים, מה טעמו ומה
מכותו שכנה השבעתינו: השבעתנו, בקמץ התי"ו שלא כמנהג בני הראוי להיות בחיריק לנקבה:
(י) צח, לכן כמו לחו מחלב, וקלוס נוי בחור כשהוא לכן ופניו אדמוניות (רש"י): דגול, כמו
הדגל הוא בין חבריו (ראב"ע), כלומר כמו שהדגל הולך למעלה מראש רצנות עם הלכא והוא
בראה ונכר לנד מחוך בולם בן דודי הוא למעלה מרוב אחיו ונבדל מהם במעלותיו: (יא) כתם
פז, הוא הזהב הטוב וסמך אותו לפז לחשיבתו כמו זהב מופז (רד"ק), ולדעת רש"י וראב"ע כתם
לשון סגולה כמו מכתם, ודממה ראשו לכתם לדעת רש"י שהוא מנהיק, ולדעת קלת בוונתה
על התפריד אשר בראשו (טורבאן) מרוקס בזהב מופז, ולפי שאמרה לעיל דגול מרעבה, הוסיפה
לכאר שהוא מעוטר בחכריך נאה ומהודר אשר יורה על חשיבותו: חלחלים, הוא מענין חל,

שיר השירים ה

תרגום אשכנזי עא

כְּעוֹרֵב: (יב) עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל-
אִפְיקֵי מַיִם רַחְצוֹת בְּחֶלֶב
יֹשְׁבוֹת עַרְמְלָאת: (יג) לַחֲיוֹ
כְּעָרוֹגַת הַבָּשָׂם מְגַדְלוֹת

(יב) זיינע אויגען וויא דיא
טייבכען און וואססערקוועללען,
אין מילך געבאדעט, שטעי
הען אין דער פֿיללע; (יג) זיינע
וואנגען ווירצבעעטליין, שפע
צערייען קעסטבען; זיינע ליפֿ

מרקחים

ר ש י

שחורות בעורב. כל אלה נוי לבחור. עיניו כיונים על אפיקי מים. נאות כעיני יונים אפיקי מים
ערבים למראה והבחורים יולאים שם לשוט וכן מקלם המזורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים
דומות לנוי עיני יונים: רוחות. עיני דודי בחלב: יושבות על מלאה. כל זה לשון נוי לא בולטות
יותר מדחי ולא זוקעות אלא יושבות על מלאה גומא שלהם והענין לפי הדוגמא והוא לשון כל
דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושג כמו אבני מילואים (שמות כ"ה) ומלאה זו מלאות
אבן (שם כ"ח): לחיו בערוגת הבשם. אשר שם באותם ערוגות גידולי מרקחים: מגדלות מרקחים.
מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח: גילוי זהב. באופני זהב:
ממולאים בתרשים. כל לשון מושג אבן יקרה בזהב קרוי מלאה: עשת. לשון שמו עשהו (ירמי' ה') קבון
עב קרוי עשת מש"א"ה בלע"ז (חחטטע, קוואטען, בונק): אן. מעלמות פיל: מעולפת ספירים.
מקושטת ומתוקנת בספירים לשון ותתעלף המתרגמין ואיתקית: זוקיו עמודי שם המיוסדים על
אדני פז. עמודי שם עמודי שיש וחזירו במגילת אסתר (א') על גילוי כסף ועמודי שם ומראהו גבוה
בארזי הלבנון: בחור בארום. נבחר בין הנבים בארז בין שאר עמים: חבו מתקיים. דבריו ערבים:
זה דודי. זה דמות דודי וזה דמות רעי ועל כל אלה חליתי לאהבתו והדוגמא כלפי הקב"ה כך הוא
דודי לח ולבן להלבין עונותי לח ולבן כשנראה בסיני נרא' בזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט לבישה
כתלג חור ושער רישיה בעמר נקי (דניאל ז'): ואדם. ל פרע מהחוטאים כענין שנאמר מדוע אדם
ללבושך (ישעיה ס"ג): דגול מרבבה. הרבה חילות מקיפין אותו: ראשו כחם פז. החילת דבריו הנהיקו
כחם פז וכן הוא אומר פתח דברך יאיר (תהלי' קי"ט) פתח אבני ה' אלהיך הראם תחלה שמשפט
מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזירותיו: קוולותיו תלתלים. על כל קן וקן תילי תילים
של הלכות: שחורות בעורב. על שם שהיתה נחובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. דבר אחר
קוולותיו תלתלים כשנראה על היס נראה כבחור נלחם בגבורה: (יב) עיניו כיונים על אפיקי מים.
כיון שעיניהם נופות אל ארובותיהם כך עיניו על בתי בנסיות ובתי מדרשות שם מולאי' החורה
המשולה למים: רוחות בחלב. כשהן נופות במשפט מבררות דין לאמתו להלדיק לדיק לתת לו בנדקתו
ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו: יושבות על מלאה. על מלאה של עולם מאוטטוח בכל הארץ נופות
טובים ורעים. דבר אחר תלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא נותנם עינים להאיר לעולם כשם שהעינים
מאירים לאדם כיונים הנוודים מאובך לשובך לנקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו אל פלוני חכם
לביית המדרש של פלוני חכם לנקש טעמי תורה: על אפיקי מים. על בתי מדרשות שהם מולאי'
מים של תורה: רוחות בחלב. לפי שקראם עינים והעין לשון נקבה היא רוחות לשון נקבה הם
מחלמין עממן בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה: יושבות על מלאה. מיטבים דברים
על אופניהם. דבר אחר עיניו עניניו פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים
בהליכתן: על אפיקי מים. בתי מדרשות: רוחות בחלב. מלכותות בחלב כמו אפרשתי: (יג) לחיו.

ב א ו ר

והוא בהתאסף הקלות בסופן (רד"ק) ורש"י אמר לשון תלויים פנדלויש בלע"ז (כריך להיות
(פחנדלוע פחנדלענקע, וואס הערונטער הענגט): (יב) עיניו כיונים, על אפיקי מים אשר נרחבו
שם, והם זכים ונקיים מאד ונחמדים למראה, כן בנת עיניו בתוך הלבון, אלא שאלו רוחות
בחלב, וזה קלום אל הלבון שבעין, שהוא לח ונרור כלבן: יושבות על מלאה, לא בולטות
ולא זוקעות, רק כאבן הטוב היושב על נכון במשכנו, כטעם אבני מילואים (מרש"י):
(יג) כערובה, חתיכת מקום בגן (ראב"ע) והוא רגיל בפי חכמינו ז"ל, ובל"א (אין גארטענבעט):
מגדלות, כמו מגדלות שמרקחים נשמרים בחונם וריחם נודף למרוק, ולפי שהנלים אשר זו
המרקח

תרגום אשכנזי

שיר השירים ה

פען זינד וויא ראָזען, מריעפֿען
פֿליעסענרע מיררע; (יד) זיינע
הענדע גאַלדענע וואַלצען, בע-
ועטצט מיט טירקיסען; זיין לייב
וויא ריינער עלפֿענביין, גע-
שטיקט מיט סאַפֿירען. (טו) זיי-
נע שענקעל מאַרמאַרזיילען,
אויף גאַלדענען פֿיסען פֿעסט;
זיין אַזעעהען וויא דער לבנון,
וויא צעדערן אויסערלעזען;
(טז) זיין גוימען זיסגקייטען,
גאַנץ.

מַרְקָחִים שְׁפֹתָיו שׁוֹשְׁנִים
בְּטַפּוֹת מִזֵּר עֵבֶר: (יד) יָדָיו גְּלִילֵי
זָהָב מִמְּלָאִים בַּתְּרָשִׁישׁ מַעֲוִי
עֵשֶׂת שָׁן מְעֻלְפֹת סַפִּירִים:
(טו) שׁוֹקֵיו עֲמוּדֵי יָשׁ מִיּוֹסְדִים
עַל-אֲדָנֵי-פֶז מְרֵאָהוּ כְּלַבְנוֹן
בַּחֹר כְּאַרְזִים: (טז) חָכוּ מִמַּתְקִים

וכלו

ר ש י

דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות וזוהקות: שפתותיו שושנים. דבורים שנדבר באלה מועד שהם לרצונו ולכפרה ולרית טוב תורת חסאת ואסם ומנחה ועולה ושלמים: (יד) ידיו. הלוחות שנתן מימינו ומעשה ידיו כמה: גלילי זהב. אלו הדברות שנתן נאמר הנחמדים מזהב ומסו רב אמר רבי יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של סנפרינון היו והיו נגללין. דבר אשר על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממולאים בתרשיש. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מלות: מעיו עשת שן. זה חזרת כהנים הניתן באמצע חמשה חומשים נמעיס הללו שהם נתונים באמצע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. נראית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקים רבים גזרות שוות ובנין אב וקלים וחמורים: (טו) מיוסדים על אדני פז. אמר רבי אלעזר הקפר העמוד הזה יש לו כותרת למעלן ובסיס למטן אמר רבי שמואל בר גרא פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלן ובסיס למטן וסמוכות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויוכל וכי תמכרו ממכר (ויקרא כ"ה) להודיעך כמה קשה אנקה של שביעית כדאיתא במסכת ערכין וסוכה ובגון יפקוד ה' איש על העדה: (מדבר כ"ז). לו את קרבני לחמי עד אאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקו עמודי שם מיוסדים וגומר: מראהו בלבנון. המסחבל ומתנוון בדבריו מולא בהם פרחים ולולבים כיצר זה שמלבב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם עצמים: בחור. נבחר בארזים הובחרים לבנין ולחיוק ולגובה: (טז) חכו ממתקים. דבריו ערכים ושרע לנפש לא תחנו בנשכרם (ויקרא י"ג) חיו ה' הנאמן לשלם שבר יש חיד מתוק מזה אל תחבלו במעשיכם וחקבלו שבר ובשוב רשע מרשעו ועשה משפט וכדקה עליהם הוא יחיה (ישוקאל ל"ג) עונות נחשבו לו לזכות יש חיד מתוק מזה: אנה

ב א ו ר

המרקח עשויים כמו מגדול נקראים מגדלות (הר"י עראמה) וכן מתורגם בלשון אשכנז: (יד) גלילי, כמו גלגלי והוא ענין סבוב, ושעורו ידיו נאים ועגולים כמה ומבודרים בטבעות וכלמידים, בגלילי זהב הממלאים בתרשיש והוא אבן יקרה כמו תרשיש שהם ויטפה ולא נחסר ב"ף הדמיון כי אם להבליג, וכאלו אמר זה אינו דומה לזה, כי אם זה הוא זה באמת: מעיו, אומר על הכתן ולפי שהמעיס לפנים מכתן קראו לו מעיס, וכן תרגום בטבעה במעשה (ר"ש בן מלך): עשתי, חתיכה עבה וחזקה מהדברים שעושין למלאכה מה-בל"א (חיון בצררון) וכן ברזל עשות (ישוקאל כ"ז), וכן שמונו עשתי (ירמי' ה') כלומר שנתעבה בריסם, וי"א שהיא לשון לחות וזכות וכן הוא מתורגם בל"א, ואפשר שחתיכה מתכת כזאת שזכרנו נקראת כן בעבור שהיא נלה טהורה וחין בה סיג ממתנת אחר: מעלפח, מקושטת ומתקנת בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת, (מרש"י): (טו) עמודי ישש, כמו ישש, וחזירו במגלת אסתר: מראהו, אשר שקלסה חלקי גופו החלה לקלסו על דרך כללי, ותאמר מראהו כהר לבנון גדול למראה, והוא נבחר בין הבנים בארז בעלי היער: (טז) חכו, דבריו ערכים לשומעים: וכלו, על דרך הכלל כלומר הכל באשר הוא, ממתקים. ואחר שהשלימה לקלסו, אמרה אל הבנות אשר שאלו אותה מה

שיר השירים ה ו

וְכָלוּ מַחְמָדִים זֶה דוֹדִי וְזֶה יָרְעִי
בְּנֹת יְרוּשָׁלַם:

ו (א) אָנָּה הֵלֶךְ דוֹדְךָ הַיְפָה
בְּנָשִׁים אָנָּה פָּנָה דוֹדְךָ
וּבְבָקְשָׁנוּ עִמָּךְ: (ב) דוֹדִי יֵרֵד לָגִנוּ
לְעֲרוּגוֹת הַבָּשָׂם לְרַעוֹת בְּגָנִים
וּלְלֶקֶט שׁוֹשְׁנִים: (ג) אֲנִי לְדוֹדִי
וְדוֹדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים:
(ד) יָפָה אֶת רַעֲיָתִי כְּתַרְצָה נְאוּה

כירושלים

תרגום אשכנזי עב

באנף ער, ליעבליכיימען. זא
איזט מיין ליעבער, זא איזט מיין
פריינד, מעכטער ירושלים!

* * *

ו (א) ,, וואָ גינג ער הין, דיין
ליעבער? אָ דוא דער
פרייען שענסטע! וואָ וואַנדטע
זיך דיין ליעבער הין? וויר וועלען
איהן מיט דיר; ,, (ב) מיין ליעב
בער גינג הינאָב אין זיינען גאר
מען, צו זיינען ווירצבעטליין,
ווידעט אין דען גערסען זיך,
אונד זאממעלט ראָיען איין.
(ג) מיין פריינד, איך בין פֿיין,
מיין פריינד, ער איזט מיין, דער

זיך אונטער ראָיען ווידעט! * * * (ד) שעהן ביזט דוא שעפערין! וויא הרצה שעהן, ליבליך וויא
ירושלים

ר ש י

ו (א) אנה הלך דודך. מאנים ומקטרים האומות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך
עזובה אלמנה: אנה פנה דודך. כשחזר והסרה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית
והתחילו לבנות בזה ואמרו להם אנה פנה דודך אם חוזר הוא אליך ובקשנו עמך כענין שאמר
וישמעו כרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגו' ויגשו אל זרובבל וגומר ונה עמכם כי
כנס כרוש לאלהיכם וגומר (עזרא ד') וכוונתם לרעה כדי להשניתם מן המלאכה והם משיבים:
(ב) דודי ירד לגנו. כזה לנו לבנות היכלו ויהיה זה עמנו: לערוגת הנושא. מקום מקטר
הקטרת: לרעות בגנים. ועוד ירד לרעות לאנו בגנים אשר נפוכו זה אותם שלא עלו מן הגולה
משרה שבינתו עליהם בנתיב נכסיות ובנתיב מדרשות: וללקוט שושנים. שומע ומקשיב ודברים בתורתו
ללקוט זביותיהן ולכתנם בספר זכרון לפניו כענין שאמר אז נדברו יראי ה' וגומר (מלאכי ג') ומה
שאתם אומרים לבקשו עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שאמר
לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו (עזרא ד') ואומר ולכם אין חלק ונדקה וזכרון בירושלים (נחמי ב'):
(ג) הרועה בשושנים. הרועה את לאנו במרעה נוח וטוב: (ד) יפה את רעייתי כתרצה נאוה
מקלסן

ב א ו ר

דודך וגו', זה דודי וזה רעי כלומר כמו שספרתי לכם ממנו, ומעתה אל תאשימוני עבור
לחתי ממחילות הכניעות לחזור אחר אהובי ולבקשו בבקשה המופלגת (מדברי הר"י עראמה):
ו (א) אנה הלך, שאלת הבנות אחר ששמעו ממנה יקרו ותפארתו הודו לה, ואמרו הגידי
לנו לאיזה דך פנה, ואנה הלך, כדי שנוכל לבקשו עמך, והשיבה דודי ירד לגנו וגו'
לומר כי לא נפרד ממנה לגמרי רק שהלך לעייל ללקוט שושנים ולהביאם אליה, כי לא רצתה
להגיד האמת מה שקרה לה עמו כדי שלא תבוש בעיני רעותיה (מהר"י עראמה): (ג) אני,
יתכן כאשר הלכה עם רעותי לבקשו ראתה אותו מרחוק, ותאמר אני לדודי הזה הרועה בשושנים,
וגם הוא לי כהסתמו אז כן עתה: (ד) יפה, זה השיר חלק מהשיר הנכתב לעיל ונראה שאמר
שבאתה אלי והכיר תום לבה, התחיל לקלס אותה תמורת קלוסו ממנה: כתרצה, יש אומרים
שהוא שם תן ויופי, ומן רלה (גרמזייע) בלע"ז, ויותר נכון שהוא שם עיר, כאשר יעיד על זה הכפל,
וקן מלינו שהיתה תרצה עיר מלוכה של איזה מלכי ישראל, כמו שעיר ירושלים היתה הבירה
של

תרגום אשכנזי

ירושלים, פֹּרְטֵבְאָר ווּיָא אִיין
קִיֵּעַגְסָה עֵעֵר. (ה) ווענדע דיין
נע אויגען וועג פֿאַן מיר ; זיא
איבערוועלטיגען מיד, דיין
האַר ווּיָא געמוענהע ערדע,
הערֶאָב פֿאַן גלעד האַננענד ;
(ו) דייןע צעהנע ווּיָא לעממער=
הע ערדע, אויִשטִיגנענד אויס
דער שוועממע, אללע צוויללינג=
גע טרעכטיג, קיינעס דערזעל=
בען פֿעהלט ; (ז) ווּיָא אַם גראַ=
נאַט אִיין ריץ, זאָ דייןע וואַננע
אַם לאַקקענהאַר. (ח) זעבֿ=
ציג זינד דער קעניגניגען, דער
נעכענפֿרויען אַכטציג, יונג=
פֿרוי

שיר השירים ו

כִּירוֹשָׁלַם אִיּוֹמָה כְּנִדְגָלוֹת :
(ה) הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְגִדִי שֶׁהֵם
הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרֶךָ כְּעֵדֵר הָעֹזִים
שָׁגְלִשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד : (ו) שְׁנֵיךָ
כְּעֵדֵר הַרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הַרְחֵצָה
שְׁכָלָם מִתְאִימוֹת וְשִׁכְלָה אִין
בָּהֶם : (ז) כְּפֶלֶחַ הַרְמוֹן רִקְתָּךְ
מִבַּעַד לְצִמְתָּךְ : (ח) שְׁשִׁים הֶמָּה
מִלְכוֹת וְשִׁמְנִים פִּילֵגְשִׁים

ועלמות

ב' טעמים

ר ש י

מקלסן על זאת יפה את רעיתי כזאתה רחובה לי כך הוא נדרש בספרי : נאזה . את עתה כאשר
בראשונה בירושלים : איומה כדגלות . חילי מלכים אימתך חטיל עליהם שלא להלחם ולהשניתנם
מן המלחמה כמו שנאמר בעזרא : (ה) הסיבי עיניך מנגדי . כחזר שארוסתו חביבה ועריבה עליו
ועיניה נאות ואומר לה הסיבי עיניך מנגדי כי בראותי אותך לבי משתחן ומתגאה עלי ורוחי
גסה כי איני יכול להתאפק : הרהיבוני . הניסו לבי כמו ורהבם עמל ואון (תהלים ל') רהב
הם שבת (ישעי' ל') אישמוי"ל בלע"ז (בדפוס פראג רכ"א כתוב אשווי"ר , פענזיג ועטטיגען,
זויפבוועהן) והדוגמא כך הוא אומר הקדוש ברוך הוא במקרא זה אי אפשר להשיב לכם ארון
וכפרת וכרובים שהם הרהבוני בבית ראשון להראותכם חנה יתירה עד שמעלתם כי : שערך בעדר
הצוים . בקטנים ורכים ורקים שבהם יש שבת הרבה : (ו) שניך . קנינים וגבורים שניך כולם
לטובה : בעדר הרחלים . הרחל הזאת כולה קדושה למרה לתכלת בערה לקרבן קרניה לאופרות זוקיה
לחלילים מעיה לכנורות עורה לתוף חבל הרעעים נמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום : (ח) ששים
המה מלכות . אברהם ויובל וירכו . בני קטורה שז עשרה . ישמעאל ובניו שלש עשרה . יצחק ובניו
שלשה בני יעקב שנים עשר . בני עשו שש עשרה (בדברי הימים) הרי ששים ואם תאמר לא מהם תמוע
שהיא אשה . אברהם מן המנין : ושמונים פילגשים . נח ובניו עד אברהם כל תולדות יולחי התיבה
שמונים תמלאם וכשם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפילגשים כך היו אברהם ויובל
ירכו חסובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה הגר בת מלכים היתה תמוע בת שלטונים
היתה ונעשית פלגש לאליפו ואומר אל עמק שוה וגו' (בראשית י"ד) הושוו כולם בעשה אחת והמלינו
את

ב א ו ר

של מלכי יהודה : איומה , לשון איומה , שיש לכל רואיה איומה כאשר יש מפני מחנת אישי חיל,
וכמו שזכר הטעם שהיא תכנוש הכל בעיניה , ויקראו מחנות כדגלות על שם הדגלוי : (ה) ה-היבוני,
חזקו ממני (ראב"ע), כלומר אין בי כח לסבול ראותך אותי בעיניך פן תחלני האש הגדולה
אשר בקרבן , ומלי אהבתך ופליחוני : (ח) ששים המה מלכ ה , אמרו שבשעת ספור זה הסיר
לא היו כי אם ששים נשים ושמונים פילגשים בבית המלך שלמה , ולא היה לו שבע מאות נשים
ושלש מאות פלגשים כי אם לעת זקנותו . וקלת אמרו שטעם ששים ושמונים בטעם שנעתיים
יוקם קין ושעור הכתיב אף שיש מלכות ופלגשות רבות , ועלמות לאין מספר , את יונתי תמתי
עלית על כולנה , כי את מיוחדת בכל הבנות בהלול ואושר , ואין כמותך . וטעם ברה , תואר
לנקבה

שיר השירים ו

תרגום אישכנזי עג

פֶּרְדִּיעוּן אֶהְיֶה צֶאֱהָלָה. (ט) אִיִּי־נָע, דִּיא אִיזט מִיִּינֶע טוֹיבֶע, מִיִּי־נָע פֶּרְאָמֶמֶע; אִיזנֶע, אִיהֶרֶעֶר מוֹטטֶער לִיבֶסטֶע, אִיהֶרֶעֶר גֶּע־בֶּע־הֶרֶעֶרִין טֶהִיעֶרסטֶע; דִּיא מֶעֶרֶכֶען זֶאָהֶען זִיא, פֶּרִיזֶטֶען זִיא זֶעל ג; זִיא, לֶאָבֶטֶען קֶע־נִיגִינֶען אונד נֶעֶכֶענפֶּרִוִיען.

(י) ווער איזט דיא, דיא הערפֶּאַרבלִיקט וויא מאָרגֶענ־ראָטֶה? לִיעֶבליך וויא דער מאָנד, לִויטער וויא דיא זאָג־נֶע, פֶּוֹרֶטבאַר וויא קרִיעֶגס־שאַר? (יא) צום נוסגאַר־טֶען שטִיעג אִיך הִינאַב, דֶאַז

וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר: (ט) אֶהְתָּ הָיָא יוֹנְתִי תַמְתִּי אֶהְתָּ הָיָא לְאַמּוּהִי בָרָה הָיָא לְיוֹלְדָתָהּ רֵאוּהָ בָנוֹת וַיֵּאֲשֶׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילֹגֶשִׁים וַיַּהַלְלוּהָ: (י) מִי־זֹאת הַנְּשֻׁקָפָה כְּמוֹ־שֶׁחַר יָפָה כָּל־בְּנֵה בָרָה כַחֲמָה אֵימָה כַּנְּדָגְלוֹת: (יא) אֶל־גִּבְתֵּי אֲגוֹז יִרְדְּתִי לְרֵאוֹת בְּאֵבֵי הַנְּחַל לְרֵאוֹת הַפְּרִתָּהּ הַגֶּפֶן הַנִּצְוֹ

הרמנים

געשמרִיך אים טהאַלע צו שווען, אָב דער וויינשטאַק טרִיבט, אָב גראַנאַטֶען בליהען; אונד

ר ש"י

את אברהם עליהם: ועלמות אין מספר. למשמחות הרבה נתלקו כל אלה: (ט) אחת היא יונתִי. ומבולס אחת היא הנבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימות לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה. לכנס־ייתה הרבה מחלוקת בבתי מדרשות בולס לבס להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: ברה היא ליוֹלְדָתָהּ. יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והודה וקילס למקום שנאמר וישתחו ישראל על ראש המטה (שם מ"ז): ראה בנות. את ישראל בגדולתה ויאשרוה ומה הוא קילוסן. (י) מי זאת הנשקפה. עלינו ממקום הגבוה לנמוך. קרויה הנשקפה כך בית המקדש גבוה מכל ארצות: כמו שחר. הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פתח יהודה ולא מלך והיו משועבדים לשרם וליון ואחר כך נלחמו בית שמונאי ונעשו מלכים: איומה כנדגלות. איומה כנדגרות כנדגלות של מלכים כל זה הקדוש ברוך הוא מקלס את נוסת ישראל יפה את רעיתי כתרלה וכל הענין עד כאן: (יא) אל גבת אגוז ירדתי. עוד זה מדברי שכינה הגה באתי אל מקדש שני זה אליך: לראות באבני הנחל. מה לחלוחית מעשים טובים אראה בך: הפרחה הגפן. חס תפריחו לפני תלמידי חכמים וסופרים ואושים: הנלו הרמונים. מקיימי המצות מלאי זביות למה נמשלו ישראל לאגוז מה אגוז זה אתה רואה אותו בולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פועלו ומלאו מלאו מגורו מגורו של אוכלים כך ישראל כנועין וענותנין במעשיהם ואין תלמידי' שבהם נכרים ואין מתפארים להכריז על שבחן בדקתו אתה מולא אותו מלאכתמה. ועוד כזה מדרשות לדבר מה אגוז זה נוסל בטיט ואין מה שנחובו נמאס חף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשיהם נמאסין:

ב א ו ר

לנקה, כעס ואר הנדורים (דברי הימים א' ו'), כלומר שנברה מכל הבנות: (י) מי זאת, להר"מ השיר הזה הוא שיר חדש ואינו מוסב למעלה וכן אמנו לפניו הליון המנדיל. אך יתכן לפרש שהוא שירך למעלה, כי נפסוק שלפניו אמר האהוב, ראה בנות ויאשרוה וגו' ובאר עתה ההלול ממלכות ופלגשות אשר תאמרנה עליה, והוא, מי זאת הנשקפה, על דרך קצו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה, ואחריו רבות בנות עשו וגו' (משלי ל"א), וכמו כן פי' רש"י הפסוק הזה לפי חו"ג השני: (יא) באבי, הדגש לחסרון הבית הכפולה ושרשו אבן ופירושו בעלי הנחל (ובן מתורגם כל"א) וקרוב אני לומר שענין זה מענין אב המלטרף אל הבן, ואם אינם שווים נשרסם ענינם אחד כי העץ כמו האב המוליד הענפים, ולפיכך יקרא ג"כ הענף בן, כמו בן סורת יוסף (מדברי ר"ג בן מלך), וי"א שפרשו פרי והדגש לחסרון נ"ן, ושרשו אבן, כמו ואנביה שגיא

הַרְמִינִים: (יב) לֹא יִדְעָתִי נַפְשִׁי
שְׁמַתְנִי מִרְכַּבּוֹת עַמִּי נְדִיב:

(יב) אונד ויאוסטע ניכט, דאס
טיינע ועלע מיך געועטצט צום
קריעגסוואגען, מיינעם עדלען
פאלקעס. —

ז (א) שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלָמִית שׁוּבִי
שׁוּבִי וּנְחִיזֶה־בְּךָ מִהַתְּחִיזוּ
בַּשּׁוּלָמִית כַּמְחַלֵּת רֵהֲמַתְנִים:
(ב) מֵהַיָּפוּ פַעֲמֶיךָ בַּנְּעָלִים בַּת־
נְדִיב חֲמוּקֵי יִרְכִיךָ כִּמּוֹ חֲלָאִים
מֵעֲשֵׂה יְדֵי אָמֶן: (ג) שְׂרַדְךָ אָנֹן

ז (א) קעהר אים, קעהר אום
א שולמית! קעהר אום,
קעהר אום! דאס וויר דרך שוי-
ען. "וואס וואללט איהר שויען
אן שולמית?" וויא רייגענטאגן
דער קריעגסשאא-ען. (ב) וויא
שעהן זינד אין דען שויען, פֿיר-
סטענטאכטער! דיינע טריט-
טע! דיינער היפטען שווינגט-
גען, וויא קעטטענווערק פֿאן
מייסטערהאנד; (ג) דוין נאבעל

הסתר

ר ש י

(יב) לא ידעתי. כנסת ישראל מתאונדת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי ונכסלתי
בזנאת חנם ומחלוקת גבר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובלוס עד שהי' מניא אחד מהם את
מלכו' רומיוקבל מידו המלוכ' ונעשה לו עבד ואז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר
אומו': עמי נדיב. כמו עם נדיב י' יתיר' ביו' ד של שכני סנה (דברי' ל"ג) גנובתי (בראשי' ל"א) רבתי עם
(איב' א'): נפשי שמתני. אני בעלמי מניתי' עלי כענין ש'ואת למדת אותם עליך אפי' לראש (ירמי' ג):
ז (א) שובי שובי השולמית. אומרי' אי שובי שובי מאחרי המקום: השולמית. השלימה באמונתך עמו שובי
שובי אליו: ונחזה בך. נליב ממך נליבים ואלטוני' כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תחומא.
דבר אחר ונחזה בך נתבונן אליך מה גדולה נתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם
יכולים לפסוק לי שתהא שזה לגדולתי אפי' לגדולת דגלי מחולות מחנות המדבר: (ב) מה יפו פעמך
בנעלי'. הם אומרים לה חפלים אנו שתדכקי בנו בשביל נוי וחשיבות שראינו בך בעורך ביסוד: מה יפו
פעמך. בעליות הרגלי' בת נדיבים: חמוקי ירכיך כמו חלאי'. קבולת עדיי זהב קרוייה חלי כתם א"ל
ח"י בל' ערבו ורבותינו דרשוהו על נקבי השיתין של נקבים שנעשו מששת ימי בראשית עגולי' כמו ירך.
כמו חלאים ל' חפירה כמו חוליות הנור: מעשה ידי אמן. ידי הקב"ה במס' סוכה אמן כמו אומן קילוסו
של הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם כו ויורדין ובאין עד שוקיו עמודי
שז לפי שהן באין לרעותו להוריד שבינתו מן העליוני' לחתמוני' והוא מונה קילוסם מלמעלה למעלה מה
יפו פעמך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך כנרמל עד שהוא בא למושבה אליו: (ג) שררך אגן

ב א ו ר

שיא (דניאל' ד): הנצו, העלו נלם וענינו לאן פרח: (יב) מרכבות, הנה לדעת הרמב"מ יהיה השיר
הזה שיר לענות הוא אומר מי זאת וגו' והיא השיבה אל גנת וגו' עד עמי נדיב, ולפי שהמשיל אותה לעיל
לגדולות אמרה היא מרכבות, והטעם כמו רכב ישראל ופרשיו (מלכים ב' ב'), כי הרכב יורה על גדולה
ויקר ומתנשא על כל, ולכן המשיל אלישע את אליהו בזה, וגם פה אמרה לא ידעתי מקדם אשהי'
מרכבות וכו' כלומר שאגיע לגדולה ולהללחה בזאת ואהי' נבחרת אל המלך. וטעם נפשי שמתני, דודי
שמני, וקראה אותו בזה השם מענין ונפשו קשורה בנפשו: עמי נדיב, לדעת קלחם היו"ד נוספת,
ולדעת קלחם הענין עמי עם נדיב, ובן הוא לדעת הר"ם, וטעם נדיב ל' חשיבו, והיא החשוב' שבחשובי':
ז (א) שובי, השיר הזה הוא על פי המשל כשיר המחולות, ולהקת המכרברים אומרים לשולמית,
והוא שם אשה או נערה, שובי שובי, והחלי לחול, למען שנחזה בך. והשיבה מה תחזו
בי? ואומרים להקת הנ"ל, כמחולת המחנים, ויוסיפו לפרט בהקלום מה יפו וגו': (ב) חמוקי, שובי
ירכיך, כמו שעושין במחולות, ושעורו ירכיך סובבים והולכים על הכף במהירות וכוני, כמו החלאים
אשר נעשו מידי אומן וחושב, והם שרשרות זהב עגולות העשויים לנוי וסובבים הטבעות זו בזו בלי
חוד וכלי שום ענוב וכן תנועותי' במחולות וכת' הרב: הלאים, הרבוי מן וחלי כתם (משלי כ"ה) כמו
מך כבי נאמר כבאי' בן מן חלי נאמר חלאי': אמן, המופלג במלאכ' מה נקרא אמן (חייטטער): (ג) שררך

שיר השירים ז

חרגום אשכנזי ער

וויא איין רונדער בעכער, דעם
נימער מאאס געברייט, דיין
בויד איין וויצענהוגעל, אומ-
שמעקט מיט ראָזען; (ד) דייער
בריסטע פאָאר, איין יונגעס רע-
העפאָאר, צווילינגע אייער
מוטטער; (ה) דיין האַלז איין
טהורם פֿאַן עלפֿענבוי; דייע
אויגען טייכע צו השבין, אַם
טהאַר דער גראָסען טעכטער;
דייע נאָזע וויא אויף לבנון דער
טהורם, דער גען דמשק שויעט;
(ו) דיין הויפט שמעהט אויף דיר
וויא

הַסְהַר אֶל־יְהִסָּר הַמּוֹג בְּטַנְךָ
עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים:
(ו) שְׁנֵי שְׁדִיךְ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם תְּאָמִי
צִבְיָה: (ה) צִוְאַרְךָ כְּמַגְדַּל הַשֵּׁן
עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר
בְּתַרְבִּים אִפְּךָ כְּמַגְדַּל הַלְּבָנוֹן
צוֹפָה פְּנֵי דְמָשֶׁק: (ו) רֹאשְׁךָ עֲלֶיךָ

ככרמל

ר ש י

הסהר • טבורך באגן של מים כלולים שרוחלוקינהם והוא עשוי מאבני שיזובל ערבי קרוי סהר על שם
שהטבור כמו נקב עגול מושלו באגן עגול והקילום הזה אינו מענין נוי אשה כקילום העליון לפי
שהעליון זודה מקלסה בזה ריעותה מקלסות אותה על שם מגשיה לומר הגונה את להתחבר עמנו
והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המזג • לא יכלה מאם מפקה רולה
לומר לא יכלה ולא יפסיק מאם שום דברי הוראה • בטנך ערמת חטים • שהכל לריכין לה: סוגה
בשזשנים • גדורה ומסוייגת בגדר שזשנים די לה בגדר קל ואין אחד מכם פורץ בו ליכנס הכי חתן
נכנס לחופה לבו מגעגעת לחופה ולחבת חתוניו בא לזקק לה חמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הכי
הופך פניו לגד אחר ולא נאבו נחש ולא עקרב עוקלו • הכי שהוא עובר בדרך ראה בנורות בראשי
התאנים פשע ידו ליעול אומרים לו של ישראל הם הוא מושך ידו מן הגזל הכי סוגה בשזשנים:
(ד) שני שדיך • שתי הלוחות • דבר אחר מלך וכהן גדול: (ה) כוארך • ההיכל והמזבח שהם זקופים
וגבוהים ולשכת הגזית גם היא שם עשויה לחזק ולמגן כמגדל השן: עיניך • כבריכות אשר בחשבון
המושבות מים כן עיניך על שער בת רבים חבשייך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם
ועוסקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לשיני העמים מושבות כבריכות מים ועוד יש לפרש
בריכות בחשבון כמו יונים ולשון משנה הוא הלוקח יוני שזך מפרוץ בריכה ראשונה קוב"רש בלע"ז
(ברוטה): אשך כמגדל הלבנון • אינו יכול לפרשו ל' חוט' לא לענין הפשע ולא לענין דוגמ' כי מה קילוי
נוי יש בחיטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אשך לשון פנים וזה שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר
אפי"ך שעל המלך הוא מדבר שהוא עקר הכרת פנים ענייין שנאמר הכרת פניהם ענתה כם (ישעי' ג')
ותדע שהרי מקלס' והולך מלמטה לאעל' עיניך בריכו' בחשבון ואחריהם המלך וכן האומות
מקלסות מלחד • חזק לעומת מלך (יחזקאל ג') כל הבאים להרעותך ולפתותך: כמגדל הלבנון
לופה פני דמשק • ראיתי במדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו לופה ומונה
כמה בתים יש בדמשק • דבר אחר פניך לופות פני דמשק מלפנות לבא שערי ירושלים עד דמשק
שעתיד' להרחיב עד דמשק: (ו) ראשך עליך ככרמל • אלו תפילין שבראש שנאמר בהן וראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דברים כ"ח) הכי חזקן ומוראן כסלע הרים וכרמל

ב א ו ר

הוא הטבור, ואגן שם כלי מה, לפי שתבניתו עגול כתבנית הסהר, שהוא ירח
כי חרגום ירח סיהרס (מר"ש בן מלך): המוג, לשון מורגל כפי חכמי התלמוד והוא מסוך
וראב"ע כתב שפרשו כפי מקומו ואין לו ריע: סוגה, נגדרת ונגבלת בשזשנים, והוא מלשון
חז"ל עשו סייג לתרה, רכונס גדור וגבול: (ה) ברבוח, חרילין בנויין באבנים ובסיד ומכנסין
שם מים, וחשבון שם עיר: בה רבים, כך היה שם השער, ויש אומרים ששם חבל הנרכות
בנות הגדולים נעם יולאת לטייל, וטעם רבים, כמו רבי המלך: אשך, רא"י פירש אשך על
המלך שהוא עיקר הכרת פנים, ולדעת ראב"ע נמשמעו על החוטם שאין בו עוות ועקום, רק

תרגום אישכנזי

שיר השירים ז

בכרמל ודלת ראשך כארגמן
 מלך אסור ברהטים: (ז) מה
 יפית ומה נעמת אהבה
 בתענוגים: (ח) זאת קומתך
 דמתה לתמר ושדיך לאשכולות:
 (ט) אמרתי אעלה בתמר אחזה
 בסנסניו ויהיו גנאי שדיך
 כאשכולות הגפן וריח אשך
 כתפוחים: (י) ותכך כיון הטוב

ויהי דער כרמל; דיינעם הויפט
 טעם לאקען, ויהי דער פורפור
 אים קעניגסכונדע, שעהן גע-
 שלונגען. (ז) ויהי שעהן ביזט דוא
 ויהי אים ליעבליך ביזט דוא, א
 ל עבע! אונטער דען ליסטען!
 * * *

(ח) דיעזע דיינע העהע גלייכט
 דעם פאלמענבוים, דען טרוי-
 בען, דיינע בריסטע; (ט) איך
 שפראך, לאס מיך קליממען
 אויף דען פאלמענבוים, ער-
 גרייפען זיינע צווייגע; לאס דיי-
 נע בריסטע זיין, ויהי אים ווייניג
 שטאק טרויבען; דיינער נאזע
 הויך, ויהי עפפעלדופט; (י) דייך
 גוימען, ויהי דער עדלע וויין—

הולך

ר ש י

הוא ראש ההרים: ודלת ראשך. קליעת שערות חיריך נאה במלות בקליעת ארגמן: ודלת ראשך
 על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש: מלך אסור ברהטים. שמו של מקום קשור בתלזלים
 שנאמר נור אלהיו על ראשו (במדבר ו'): רהטים. קור"ן בלע"ו (עיין בצאור, וימכן לדעתי שהוא
 קאורא נטס ווינדונגען) בן קורין לתלמי האזורי שקורין בהן התנור'. דבר אחר מלך אסור ברהטים
 הקדוש ברוך הוא נקשר באהבה במלות ובכילות שאתם רגיס לפניו: (ז) מה יפית ומה נעמת.
 אחר שפרע קילוש כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק בך אהבה ההוגנת
 להתענג בה: (ח) זאת קומתך דמתה לתמר. ראיונו נוי קומתך בימי גבונדלנר שכל האומות היו
 כורעות ונופלות לפני הכלם ואתה עמדת בקומה זקופה בתמר הזה: ושדיך לאשכולות. דניאל
 חנניה מושאל ועוריה שהיו לך כשדים לינק מהם דמו לאשכולות שמשפיעות משקה כך הם השפיעו
 להניק וללמד את הכל שאין יראה ביראתכם עד כאן קלסוהו האומות מבאן ואילך דברי שניה לגלות
 ישראל שכן האומות: (ט) אמרתי אעלה בתמר. מתפאר אני בין חילות של מעלה בכס שאתעלה
 ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתקדשו את שמי בין האומות: אחזה בסנסניו. ואני אחז ואדבק בכס.
 סנסנים ענפים: ויהיו נא שדיך. ועתה האצתי את דברי שלא תתפתי אצרי האומות ויהיו הטובים
 והחמיי' שבך עומדים באמונת! להשיב דברים למפתים אותך שילמדו מהם הקטנים שבהם: (י) ותכך

ב א ו ר

זה כמגדל הלנון: (ז) בכרמל, שם הר, ושעורו ראשך נאה ומהודר על גופך מכלי שחז
 ובסוף, בכרמל הזה בין הפרים הגבוהים. ודלה, קליעת שערך על שם שהקליעה מודלת על גובה
 הראש (מח"ט), וראש"ע כתב בלאן ישמעאל דלת קלה השער: ברהטים, קור"ן בלע"ו (רש"י)
 הוא קארנע"ט (חיינע בינדע וועלכע אבריקייטויבע פערזאנען פאר דיעזען חין פרוטקטיריך טרוגען),
 ושעור הכתוב דלת ראשה נאה ומקולע מאד, בקליעות הארגמן של מלך, אחר אסור בהתכריך
 של הראש: (ז) מה יפית, אין בעולם תענוג ונועם לנפש ולא דבר יפה ונעים כמו הזק (הראש"ע).
 ומלת אהבה חינוה תואר לאהובתו, רק שם המקרה היא ובאלי מדבר עם תענוג האהבה בעלמו
 וכן מתורגם בל"א: (ח) זאת קומתך, יראה שדמה קומתה לתמר מטעם שאמרו חז"ל התמר
 הזה אין בו פסילת, תמרים לאבילה וכו', בן הוא לא נמנח בה שום דופי, כי לאן קומה אינו
 מוסב לבד על הגיבה, רק על הגדולה: (דער וואונט) לאשכולות, הם אשכולות הגפן שעלתה עם
 אילן התמר (ראש"ע) כי בן מדרך הגפן שנוטעים אותו אלל אילן אחר כדי שישתרגו שרינו סביב
 האילן, לפי שאין עלו חוק כל כך שיוכל לעמוד בפני עלמו: (ט) בסנסניו, אין לו דואה ועניו
 ענפים, ושעורו כמו שכתב הראש"ע ויאחו בשדה ויריח ריח אפה שהיא כתפוחים עב"ל: (י) כיון
 הטוב, היין נסאך אל התואר עלמו כמו מי המרים, ובמכלול כתב רד"ק בא במוכרת על דרך

שיר השירים ז

תרגום אשכנזי עה

הוֹלֵךְ לְדוּדֵי לְמִישְׁרִים דּוֹבֵב
 שְׁפִתַי יִישָׁנִים: (יא) אֲנִי לְדוּדֵי וְעַלֵי
 תְּשׁוּקָתוֹ: (יב) לֵכָה דוּדֵי גַצְא
 הַשָּׂדֶה גַלְיָנָה בְּכַפְרִים:
 (יג) גַּשְׁכִּימָה לְכַרְמִים נְרָאָה
 אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פָּתַח הַסְּמֹדֶר
 הַגִּצּוֹ הֶרְמוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דוּדֵי
 לִךְ: (יד) הַדּוּדָאִים נָתַנּוּ־רִיחַ וְעַל־

דער מיינעם פֿרױנדע זאָגט
 איינשלייבט אונד שוואַצהאַט
 מאַכט, דעם שלוממעֿרנדען
 ליפּפען; (יא) איך בין מיינעם
 לייעבען, אונד ער זעהנט זיך
 נאָך מיר. (יב) קאָם מיין לייע־
 בער! לאַס אונז אויפֿס לאַנד
 הינאָויס! לאַס אונז אויף דער־
 פֿערן בלייבען! (יג) פֿריה אין
 דיא וויינבערגע געהען, שויען
 אָב דער וויינשטאָק אויס־
 שלעגט? אָב ער טרייבליין אָג־
 זעטט? אָב דיא גראַנאַטען
 בליהען? דאָ שענק איך דיר
 אַלל מיינע לייעבע! (יד) דודאִים
 דופֿטען שאַן, אונד איבער אונז־
 זע־

פתחינו

ר ש י

ביין הטוב. הזהרי בחשובותיך שיהיו ביין הטוב: הולך לדודי למישרים. זהירה אני להשיב לבם שאעמוד
 באמונתי שיהא חבי הולך לפני דודי לאהבת מיסור שהוא מן הלב ולא ברמיה ועקיבה: ביין הטוב. שהוא
 דובב שפתי ישנים אף אבותי בקבר ישמחו ביוודו על חלקם: דובב. מרחיש פרומי"ר בלע"ז (ליטטערן,
 ליטען), ויסודו לשון דבור וכך הוא החשובה אני לדודי וגם הוא משתוקק לי: (יב) לכה דודי
 נלא השד'. דרשו רבותינו בעירובין אמרה נוסח ישראל רבש"ע אל תדוני ביושבי כרכין שיש בהוגל
 ועריות אלא ביושבי פרזות שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מחוך הדחק: גלינה בכפרים. גלינה
 בכפרים בא ואראך בני עשו שהשפעת להם טובה וכופרים כך: (יג) גשכימה לכרמים. אלו נתי
 כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרח הגפן. אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר. כשהפרח נופל
 והענבים נכרים ופחוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם כהוראת התורה:
 הנלו הרמונים. כשהם גמורים והנץ מסניבותיהם נופל: הנלו, נופל נלו ולהם דימה בעלי התלמוד
 שהן בחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי. שם אראך את כבודי וגודל שבת בניבנותי:
 (יד) הדודאים נתנו ריח. דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כ"ד) הראנו

ב א ו ר

הסמיכות (מדברי ר"ג בן מלך) ופירשו המפרשים שהיין הטוב הנזכר פה הוא דבש החמרים
 המלוי במאד בארלות המזרח, ויקר ערך הוא, ועוד היום הזה שותים אותו המשקה גם ציוס
 אפיוון ובמשתה גדול. וכאשר ראתה הארובה והצינה מדבריו החשק אשר בוער בקרבן אליה,
 הנה מרוב לניעותה לא המתנה עד כי בלה לדבר, רק בחוך אמרו פיה פתחה בזכמה ותאמר
 אמריה כדלקמן: למישרים, שם, כי היין הטוב ישר ויערב לאדם מאד (מרד"ק), וטעם דובב
 לשון דבור כלומר היין ירחיב את הישן. ואמרה עת ישנת שמעתי מתוך רחשיך כי אני לך ותשוקתך
 אלי, וכזאת ידעתי כי אהבתך אלי באמת ובתמים, כי גם בסעיפים ובחזיונות לילה תמונתי לנגד
 עיניך, ובחלום תדבר בי. והוסיפה לדבר, אם אמנם שאני לך ותשוקתך לי, לכה נא אחי אל
 מקום שדות וכרמים מקום המסוגל להתעלם שם באהבים, שמה נוכל להתעדן במראה הפרחים
 ונטעי שעשועים, שמה נוכל להתעדן בריוח השדה והלמחים, ושם אתן דודי לך לשגות באהבתי:
 (יב) בכפרים, תרגום העיר ובנותיה וכפרנהא, והם נתיס חוץ לעיר לעובדי אדמה לכורמים
 וליוגבים: (יג) פתח הסמדר, כשהפרח נופל והענבים נכרים, הוא פחוח הסמדר (מרש"ם),
 ודקדוק המלה קשה, כי על הרוב שורש פתח בננין הכבד הוא יולא, וכאן ע"כ פרושו כאלו הוא
 עומד ואיזה מהמדקדקים אמרו שזא חירק תחת שורק והראוי פתח וכן מלינו לעתה דוגמתו
 וישם בארון תחת וישם: דודי, כפתח הדל"ת והטעם יזדומי ואהבתי: (יד) הדודאים, כגד

מבואר

תרגום אישכנזי

זערער טהער, עדלע פֿריכטע
אללערלייא, הייריגע אונד
פֿערניגע, פֿיר דיק, מיין ליע-
בער! אייפֿבעהאלטען."

ח (א) ווער גיבט דיק מיר, צום
ברודער, מיר? דער מיין
נער מוטטער ברוסט געזאָגען.
איד פֿאַנדע דרויסען דיק, אונד
קיסטע דיק, אונד ניעמאַנד
דירפֿט עס העהנען. (ג) איד
פֿיהרטע דיק איד בראַכטע
דיק, אין מייער מוטטער הויז:
דאָ זאללטעסט דואַ מיך לעה-
רען; איד, טראַנקטע דיק מיט
וואַהלנעווירצטעס וויינע, מיט
זיסעס מאַסט פֿאַן מייען גראַ-
נאַטען. — (ג) אונטער מיין

שיר השירים ז ח

פֿתּוּחֵינוּ כָּל־מַגִּדִים הַדְּשִׁים גַּם־
יִשְׁנִים דוֹדֵי צַפְנֹתֵי לָךְ:

ח (א) מִי יִהְיֶה כְּאֵחַ לִי יוֹגֵק שְׂדֵי
אִמִּי אֲמַצְיָהּ בַּחוּץ אֲשַׁקֶּה
גַּם לֹא־יִבּוּזוּ לִי: (ב) אֲנִהְיֶה אֲבִי־אֶה
אֶל־בֵּית אִמִּי תִלְמַדְנִי אֲשַׁקֶּה
מִיַּן הַרְקָה מַעֲסִים רַמְנִי:
(ג) שְׂמָאלוֹ תַחַת רֵאשִׁי וַיְמִינִי
תַחֲבִקֵנִי: (ד) הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם

בנות

נעם הויפטע זיינע לינקע, זיינע רעכטע, אומפֿאַסט מיך. (ד) אייך בעשוועהרע איד
טעבֿ

ר ש י

ה' והנה שני דודאי תאני' וגומר הדוד האחד טובות וגומר והדוד השני תאניס רעות מאד אשר לא
תחללה אלו פֿיֿשעי ישראל עכשו שניהם נתנו רוח כולם מנקשים פֿניך: ועל פֿתּוּחֵינוּ כָּל־מַגִּדִים
יש בידנו שבר מלות הרבה: חדשים גם ישנים. שחדשו סופריהם עם הישנים שנחבת עלי: לפֿנת
לך. לשמך ולעבודתך לפֿנתים בלבי. דבר אחר לפֿנתו להראות לך שקיימתים:
ח (א) מי יתןך נאח לי. שתבא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר בו
וינחם אותם (בראשית ל'): אמלאך בחוק אשקך. אמלא נביאים מדברים בשמך ואחבקם
ואנשקם גם ידעתי כי לא יבזו לי כי כדו היא אהבתך שתהא אהובתך טובות נחזור אחריה:
(ב) אל בית אמי בית המקדש: תלמדני. באשר הורגלת לעשות נאהל מועד: אשקך מיין הרקח.
נסכים: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי. (ד) השבעתי אתכם. עכשו כנסת ישראל

ב א ו ר

מבואר בספר נת"ה להרמב"מ ז"ל (בראשית ל') טעם ובאור השם הזה, כי רבו כמו רבו עליו
פרושים שונים, ומהם אמרו שהוא שורש עשב אשר יועיל להריון או לעורר התאוה והחשק, גם
אמרו שזמן פֿריחתם בעת הזמיר והוא זמן האהבה, וזה טעם שם דודאים בתוספת אל"ף מלשון
דודי שזכר עתה, ולכן העתיק גם חכם אחד השם הזה בל"א (דיא בלווען דער זיעבע): ועל
פֿתּוּחֵינוּ, פֿתח אהלינו בכפרים: צפנתי, אספתי כל מגדים, הן משנה זו והן משנה שעברה
ואלפוס, למען תת לך עתה:

ח (א) מי יחנך, מרוב חשקה ותשוקתה אליו, לא מלאה מנות ציטת כפרים לבד, כי גם שם
כריכה להסתיר אהבתה לפני הרואים, ולכן הוסיפה לדבר מייתן שתהיה לי לאח, ואז
אוכל להתנהג בגלוי ולא בסתר, ואראה לעיני כל אהבתי אליך, כי אז לא יבזו לי, כי מי יבזו
לאהבת אחיה? וכל הפעלים מן אמלאך עד אשקך המה מבנין הפנאי (קִהְיִינְיֻקְטִין), וכן מתורגם
בל"א (איד פֿאַנדע) וגו': (ב) תלמדני, לדעת הראש"ע התי"ו מוסב על האם הנזכרת היא תלמד
אותי איד אשקך מיין וכו' ולדעת קלת מוסב על אהוב והתי"ו סימן לנוכח, ופרוש שם תלמד
אותי לרבי האהבה: מיין הרקח, תואר ליין שעורו מיין הרקוח (מדברי רד"ק) או שטעמו מיין
יין הרקח: עשים, המשקה המתוק היולא מן השרי ע"י סחיטה ובתישה (מרד"ק), והיו"ד מן
רמוני כנוי המדברת, וכן מתורגם אשכנזית: (ג) שמאלו, טעם ההמשך כי אחר תענוג השתי,
יתרבה

שיר השירים ה

תרגום אשכנזי עו

בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם מַה-תַּעֲרֹו וּמַה-
 תַּעֲרֹו אֶת-רֵאֲהֶבָה עַד--
 שְׁתַּחֲפִיץ: (ה) מִי זֹאת עֲלֶיהָ מִן-
 הַמְדַבֵּר מִתְרַפֶּקֶת עַל-דוּדָה
 תַּחַת הַתְּפוֹת עוֹרְרֶתֶיךָ שָׁמָּה
 הִבְלִיתְךָ אִמָּךְ שָׁמָּה הִבְלִיהָ
 יִלְדֶתְךָ: (ו) שִׁמְנֵי כַחֲוֹתָם עַל-
 לֶבֶךָ כַחֲוֹתָם עַל-זְרוּעֶךָ כִּי-עֲזָה

טעמטער ירושלים! וואס
 וועקט איהר זיא, וואס רעגט
 איהר אויף, דיא ליעבע, בע-
 פאר עם איהר געפעללט?

(ה) ווער איזט זיא, דיא דארט
 אויפשטייגט אויס דער וויסמע
 הער, געלעהנט אויף איהרען
 פריינד? * * *

אונטערם אפפעלבוים, וועקט
 איך דיך, ווא דיניע מוטטער דיך
 געבאהר, דיך געבאהר, דיניע
 ערציינערין. (ו) אה! זעטצע מיך,
 וויא איין זיגעל אויף דיין הערץ!
 וויא איין זיעגעל אויף דיניען
 ארם! שטארק איזט דיא ליעבע

כמות

ר ש י

מסבנת דבורה כלפי האומות אף על פי שאני קובלת ומתאוננת לודי מחזיק בידי וכו' לי
 למשען בגלותי לפיכך השנעתי אהבם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי
 זאת. הקדוש ברוך הוא ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת נמה היא חסונה זאת
 שנחשלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלתה במתן חורה ובדבוק שכונה ונראית חבתה
 לכל ועודנה בגלותה: מתרפקת על דודה. מתחברת על דודה מודה שהיא חברתו ודנוקה בו:
 רפק. בלשון ערבי רפקתא חבורה: תחת החפוח עוררתיך. כך היא אומרת בבקשה חבת דודה
 תחת החפוח עוררתיך זכור כי בתחית הר סיני העשוי על ראשו כמין חפוח שם עוררתיך והוא
 לשון חבת אשת נעורים המעוררת את דודה בלילות בחנומות עלי משכב מחבקתו ומנשקתו: שמה
 חבלתך אמך. הרי אמרנו שהקדוש ברוך הוא קראה אמו שם נהיתה לך לאם: חבלתך. מלשון
 חבלי יולדה חבלתך באו לה חבלים ממך כמו בני ילאוני (ירמיה יו"ד) ילאו ממני: (ו) שימני בחותם.
 בשביל אותה אהבה תחתמני על לנך שלא תשכחני ותראה: כי עזה כמות אהבה. האהבה שאהבתיך

ב א ו ר

יתרבה תענוג האהבה ואז תחן דודיה לו, ונאשר ראתה אותה במצב ההיא אמרה השנעתי מטעם
 שבתבנו למעלה. אמנם בעבור שנוי הלשון מתיבת אל לתיבת מה אמר חד מן חבריו שהיא
 כמוהרת רעותיה, למה תעוררו את האהבה בדברים אחרים טרם שתחפץ, וכמו דרך שזכרה
 היא עתה. פה נשלב מדור הד' מהשירים, ומנאן ולהלן שירים קטנים אספס המאסף יחד
 וסדרים פה בסוף הספר: (ה) מי זאה, התחלת השיר הם דברי המשורר הרואה אותה מרחוק
 מתחברת ומשענת על דודה, מעלת זרועה על לווארו בדרך האהובים, וזה טעם מתרפקת,
 ומכאן ואילך יספר דברי האהובה אשר תדבר אליו מרוב אהבה וחשקה לו, ובעבור זאת נבדל
 המאמר תחת החפוח וגו' ממה שלפניו בליון המבדיל החלק מן הכלל: הרהר החפוח וגו', מאמר
 אהובה אל דודה, וטעם השיר הזה נראה שהיא מזכרת לפניו ימים מקדם עת שנחשדה האהבה
 ציניהסן ואנה נתחדשה בדרך האהובים אשר ימלאו נועם לנפשם בדברים מן אהבתם ומזכירים כל
 דבר קטן אשר אירע להם בה, ואח"כ הוסיפה לדבר, אך זאת אבקש ממך אל נא תשכחני ותעזבני
 רק שימני תמיד נגדך, כי אהבתי אליך גדולה מאד, ואל יפתה בנכח לנך לאחזרת כי או הקניאה
 קשה בשאול, שלא תשקט ולא תנוח עד חללים הפילה, זה טעם הכלל וטעם הפרט כמו שבאר:
 עוררתיך, עוררתי השגחתך ואהבתך אלי. אולי ראה אותה בראשונה כשהוא שוכב תחת עץ
 חפוח אשר עמד סמוך לבית אמו, ושם החלה האהבה: שמה, עוררתיך במקום אשר חבלתך
 אמך: חבלתך, הטעם על תחלת הכריון באשה כדכתיב הנה יחבל וקרה וילד, או שהכונה
 על הלידה מטעם חבלי יולדה (מדברי ראב"ע): (ו) שימני, שעורו שימני על לנך שימה חזקה
 ועלונה

וויא דער טאד ; איהר אייפער
וויא דיא העללע פֿעסט ; איה
רע גלוטה, דער בליטצע גלוטה,
פֿלאַממע דעם העררן .
(ז) שטארקע פֿלוטהען, לע=
שען ניכט דיא ליעבע, שטרעמע
פֿיהרען ויא ניכט פֿארט ; אונד
גאבע איינר אללעם גוט אין ויי=
נעם הייזע, אום דיא ליעבע, ויא
פֿערשמעהען, פֿעראכטען איהן.

(ח) אונזערע שוועסטער איזט
נאָך קליין, איהר בוזען נאָך

כְּמוֹת אֶהְבֶּה קָשָׁה כְּשֹׂאֵל קִנְיָאָה
רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אִישׁ שְׁלֵהֶבְתִּירָה :
(ז) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבוֹת
אֶת־הָאֶהְבָּה וְנִהְרֹת לֹא־יִשְׁטַפּוּהָ
אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּרִי־הוֹן
בֵּיתוֹ בְּאֶהְבָּה בּוֹז יְבוּזוֹ לוֹ :
(ח) אַחֹת לָנוּ קַטְנָה וְשָׂדִים אֵין

לה חיבה אחת ר ש י

עלי כנגד מיתתי שאני נהרגת עליך : קשה כשאל קנאה . והתגר שנתקנאו ושנתגרו בי האומות
בשבילך . קנאה בכל מקום אינפס"מנט בלעז לשון אחיות הלכ לנקום נקם (עמפארטעמענט ,
דיז דורך וירגענד וויינע ויידענטשאפט עררעגטע העפטיגע געשיטהצבעוועגונג) : אש שלהבת ית .
רשפים של אש חזקה הבאה מכת שלהבת של גהינם טעם חזק גדול הנקוד על רשפי מלמדנו
על תיבת אש שהיא דבוקה לשלהבת ית לומר אש של שלהבת ית : (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות
את האהבה . על שכינס בלשון רשפים נופל עליהם לשון לא יבזו : מים רבים . האומות :
ונהרות . שריהם ומלכיהם : לא ישטפוה . על ידי חזק ואימה ואף על ידי פתוי והסתה : אם
יתן איש את כל הון ביתו . כדי להמיר אהבתך : בוז יבוזו לו . כל אלה הקדוש ברוך הוא וביית
דינו מעידיים שכך כנסת ישראל מתרפקת על זודה עתה : (ח) אחות לנו . בתחזוניהם שהיא
מתאזה ומתחברת ומתאווה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענין
שנאמר לא מרובכם וגומר (דברים ז') שהם מקטינים עצמם : אחות . לשון אחיות אלו קרעים
שאין מתאזים : ושדים אין לה . כענין שנאמר בגלות מלכים שדים נכזבו (יחזקאל ט"ז) בהגיע

ב א ו ר

ועלומה כחותם על אגרת , שלא יוז זכרי ולא יגוד משם , וכן שימני על זרועך אלא תעזבני בפועל
בעבור אחרת , וזה אשר תוכל להבטיחני אם אהבתך אלי היא תמימה וישרה , כי האהבה האמתית
היא : עוה כמות , כמות הזה אשר לא ינולח מכל , כי מי האיש אשר חי לעולם , כן האהבה
האמתית לא תנולח משום דבר , רק היא מנלחת כל המניעות , (וזה טעם שורש עוז כפי שאר
הרב השלם מ"ה הירץ וויזל נר"ו בספרו גן נעול) , וטעם אחר שלא תעזבוני כי : קשה כשאל
קנאה , נראה הדמיון הנה על פי מה שנאמר (משלי ל') שלש הנה לא תשבענה שאל וגו' , ושעורו
כשאל אשר לא תשבע כן הקנאה מהאשה על לרעה לא תשבע מהנזק , או שהמשל מטעם כל
באיה לא יבזון , וכמה היות הקנאה כשכבר עבר על אחד מהאזהבים לא יבעל עוד עד כי מרה
תהי' באזרוונה : רשפיה , גחליה , איני יודע אם רשפי האהבה או רשפי הקנאה , כיון שהיא
אומר מים רבים וגו' , הא למדנו שהטעם על האהבה : שלהבה ית , כבר הערו המפרשים
שכל דבר שרובה להפליג סומך אותו אבל יה או אלהים , ולדעת הר"מ הטעם על אש הנרקים
היורדים מן השמים , והענין כמו שכתב הרד"ק בשורש שלהב שהוא להב כי תרגום ופני להבים
אפי שלהבין ואם היא מלה אחת ענינה כשתי מלות , וכן מאכליה : (ז) מים רבים וגו' , הוסיף
לשיר מתוקף האהבה וגבורתה , שאי אפשר לאנוס אותה ולכפותה בזום אופן , הן לבטלה הן
לעוררה , כי אם פעם אחת התחילה לנעור בלב איש מים רבים לא יוכלו לכבותה , אבל להיפך
אם שלא באה מאליה אי אפשר להכניסה בלב מי בעל נרעה , ואם גם יתן איש את כל הון
ביתו בעבור האהבה לא תנולח בגורלו כי אם בוז יבוזו לו בכל זה הם שרכה לעורר אהבתך :
(ח) אחות וגו' , שיר מספר דבור בין איש ואחיות על אחותם ותשובתה אליהם , האת האחד אומר
אל האג הנה נא לנו עתה אקות קטנה אבל אם תגדל מה געשה ביום שידובר בה להנשא ,
ויעני

שיר השירים ח

תרגום אישכנזי עז

ניבט רייף, וואס טהון וויר
אונזערער שוועסטער, ווען יע-
מאנד אום זיא ווירבט? (ט) איזט
זיא איינע מויער, זא בויען וויר
אויף איהר וילבערנען פאל-
לאסט; איזט זיא איינע פפאר-
טע זא מאכען וויר זיא פעסט,
מיט באללען צעדערנהאלץ. —
(י) איינע מויער בין איך נון,
אונד מיינע בריסטע טהירמע;
יעטצט בין אין זיינען אויגען
איך, אלס העטטע איך פריע-
דע געפונדען.

לֶה מֵה־נַעֲשֶׂה לְאַחֹתֵנוּ בַיּוֹם
שֶׁיִדְבַר־בָּהּ: (ט) אִם־חֹמָה הִיא
נִבְנְהָ עָלֶיהָ טִירַת־כֶּסֶף וְאִם־דָּלַת
הִיא נִצּוֹר עָלֶיהָ לֹחַ אֲרוֹ: (י) אֲנִי
חֹמָה וְשָׂרִי כַמְגִדְלוֹת אֲזו הָיִיתִי
בְּעֵינָיו כַּמוֹצֵאת שְׁלוֹם: (יא) כֶּרֶם
הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמּוֹן נָתַן

אח

(יא) איין וויינבערג וואר דעם שלמה, צו בעל המון, ער גאב דען וויינבערג היטערן

ר ש י

עת הגאולה אבל זו שדים אין לה עדיין לא הניעה עתה לעת דודים: מה נעשה לאחותינו
ביום שידובר בה. כשהאומות מתלחשים עליה להכחידה כענין שנאמר לכו ונכחידם מגוי
(ז'הלים ס"ג): (ט) אם חומה היא. אם תחזיק באמונתה וביראתה להיות כנגדם נחומת נחומת
שלא יבנסו לתוכה רובה לומר שלא תתחזק עם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם: נבנה עליה
טירת כסף. נהיה לה לעיר מבצר ולביתר ולנוי ונבנה לה את עיר הקודש ונית הנחירה: ואם
דלת היא. הסובבת על צורה ובהקיש עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם להיות הם
באים בה והיא בהם: נצור עליה לוח ארו. נשים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת
גוררתן ואוכלתן. וננסת ישראל אומרת: (י) אני חומה. חזקה באהבת דודי: ושדי כמגדלות.
אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: אז. באמרי זאת: הייתי
בעיניו כמוצאת שלום. ככלה הנמצאת שלימה ומוצאת שלום בבית בעלה: (יא) כרם היה
לשלמה. זו כנסת ישראל שנאמר כי כרם ה' לבנות בית ישראל (ישעיה ה'): בעל המון.
בירושלים שהיא רבת עם והמון רב. בעל לשון מיסור כמו בעל גד בעקעת הלכנון (יהושע י"ב):

ב א ו ר

ויען האז השני: (ט) אם חומה היא, אם נראה שהיא שמרה את עצמה, וראוי לסמוך עליה
בעל חומה בצורה, אז נבנה עליה, כלומר נשים על החומה ארמון של כסף להיות לה לכבוד
ולתפארת, דהיינו שישתדלו להשיאה אל בעל יקר ונכבד, אבל אם היא פרוכה ולא שמרה
בחוליה והיא כדלת שבבר נפתחה, נביאנה במאור ונסגר עליה, או פרושו נשיאנה לבעל אשר
ישים עינו עליה וירדנה בפרך, ועל זה משיבה: (י) אני חומה, ושמרתי בחולותי, אע"פ ששדי
כמגדלות כלומר שבגר גדלו ונכחו, אולי תשובתה זאת אחר שגדלה כבר. ויש תמוהין על גדל
השדים כמגדלות, ואמר הראב"ע שהוא נכון מפאת המשל כי המגדלות נגד החומה כהשדים נגד
הגוף, וחד מן חבריו אמר שהוא כעצם כמגדלות מרקמים דלעיל: או, זהו שמדברת הנערה
בינה לבין בעלה או כמספרת לרעותיה, אז בדברי זה הדבר הייתי בעיני כל אחד מאחי: כמוצאת
שלום, ולא נחרו בי עוד כבתחלה (מראב"ע). והיותר נכון כמו שאמר רש"י ז"ל ככלה הנמצאה
שלמה ומוצאת שלום בבית בעלה ע"כ, כלומר שהאמינו לדברי והייתי בעיניהם כאלו כבר נשאתי
לאיש ונמצאתי שלמה וכו', וכן ת' הרב. וחד מן חבריו אמר לפי שהאחים שנים וטעם עיניו
לשון יחיד יהי' מוסב על הבעל, ופעל הייתי מן בנין התנאי, כלומר אלו הייתי נשאת לאיש
אז כבר הייתי בעיניו כמוצאת שלום, והוא ח"כ חלק מתשובתה אל האחים: (יא) כרם היה
לשלמה, יש מפרשים השיר הזה כחלק מהשיר הקודם, ודבריו המה דברי הנערה על פי משל,
להראות כי טוב יותר לנקבה אם היא בעצמה תשמור כבודה, מכל הזמרים וזולתה. כי אף
אם תסתור במסתרים גם אם את תרצה לא תשקוט ולא תנוח עד כי השלימה את אשר יזמה
לעשות, כמאמר חז"ל אין אפוערובוס לעריות, והניאה ראיה לדבריה בדרך משל, ראו כרם

היה

אויס, דאס יעדער טויענד זילבערלינגע אוהם פיר דיא פרייטע ברינגע. — (יב) מיין רעבענהיגעל ליענע פאר מיר; דיין זינד, א שלמה! דיא טויענדע, צווייא הונדערט בלוי בען נאך פיר דיא היטער זייער פרוכט. — (יג) דיא דוא וואהנסט אין דען גערטען, לאס מיך הערען דען דינע שטיממע! דיא געשפעלען הארבען דארין. (יד) „עליך מיין געליעבטער! גלייך איינעם רעהע, איינעם קונגען הירשען אויף ווירצגעבירגען. — “

את־הכרם לנטרים איש יבא
בפריו אלף כסף: (יב) כרמי שלי
לפני הארץ קה שלמה ומאתים
לנטרים את־פריו: (יג) היושבת
בגנים חברים מקשיבים לקולך
השמיעני: (יד) ברה ודודי ודמה
לך לצבי או לעפר האילים על
הרי בשמים:

ר ש י

כחן את הכרם לנטרים. מסרה ליד אדונים קזים בכל מדי יון בצדרש שיר השירים מאתו מקצת סמך על נוטרים הללו שהם המלכות שלהם: איש יבוא כפרו. כל מה שיוכלו לנבות מהן נוללות וארנוניות ואנסרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני ליום הדין יבואם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אע"פ שאסרתו בידכם שלי הוא ולשני כל מה שחטפתם לכם את פרוי ולא נחמד ממני מה שגביתם מהם והם אומרים האלף לך שלמה. אלף הכסף שגביתם מהם הכל נחזיר לך: ומאתים לנטרים את פרוי. ועוד נוסף הרבה מעלנו ונתן להם לראיהם וחנמיהם כענין של תחת הנחשת אביא זהב (ישע' ס'): לנטרי' את פרוי. אלו תלמידי חכמים ואחרם תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר כי ליושבים לפני ה' יהיה ספרה ואזנה של זור(שם כ"ג) ויש לפרש ומאתי' לנטרים את פרוי כדון הנהגה מן הסקדש שאמלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) היושבת בגנים. הקדוש נרוך הוא אומר לנכסתי ישראל את הנפולה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: חברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת חבירך בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שנאמר בן יחד כובבי בוקר (איוב ל"ח) אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים: (יד) ברה דודי. מן הגולה הזאת ופדני מביניהם: ודמה לך לצבי. למה הגזולה והסרה שניתך: על הרי בשמים. הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן:

ב א ו ר

היה לשלמה ונתנו לאיזה אומרים ולזה שיבואו לו כל אחד אלף כסף בעבור פרוי הגן שימכור, הנה כרמי שלי לא אתן ביד אחרים, כי אם יהי' מונח לפני ואנכי אטור אותי לבדי, כי אם גם האלף לך שלמה, בכל זה רמוך הנוטרים, כי המה לקחו עוד כל אחד מאתים בפני עכמו, ולכן אין טוב כי אם שאמור את עלמי, ולא יוכל איש לרמני, אבל לדעת אחרים השיר הזה הוא שיר חדש בפני עכמו, ואמרו שטעמו סתום, או שאולי הוא חלק משיר אחד שנחסר השאר ממנו, והנחור יבחר: בבעל המון, אם מקום אם כרמים רבים (ראב"ע). וכפי מפות הארץ אשר בידנו נמלא עוד מקום אחד חרות עליהן בשם (החטוט) קרוב להרי הלכנון בממשלת (חננעפת): (יג) היושבת בגנים, גם על השיר הקטן הזה אמרו שהוא חלק משיר גדול הנאבד עתה, והנראה מהכתובים הנאמרים הוא, שקלש את אהובתו נגד חבריו על קולה כי ערב, והם באים אחר עד אלה לשמוע קולה, והוא מנקש מאתה וקורא לה דרך החלון או דרך השתח שתשמיע את קולה ושחבריו מקשיבים לזה, אבל היא מלניעותה לא רצתה לשיר נגד להקפת נערים, ואמרה אליו עתה ברח לך דודי משני, ואם החברים יסורו מאך, אזי שוב אלי ואצעה לך כרונך. ואמרו שנחסר כאן מחסר עד שיסוף היום כדלעיל (שישה ב'), וטעם סימן קתימת הכוונה להר"ם, לפי שדיון לא נגמר השיר, וכמו שזכרנו: